

51856.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

Cemile AKYILDIZ

**BRIGITTE SCHWAIGER'İN
“DENİZİN TUZU NEREDEN GELİYOR”
ADLI YAPITINDA
KADININ KİMLİK SORUNSALI**

Yüksek Lisans Tezi

51856

Danışman
Prof. Dr. Yılmaz ÖZBEK

ERZURUM - 1996

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ZUSAMMENFASSUNG.....	II
ÖNSÖZ.....	III
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM: KİŞİLER.....	6
I.1. Kadın Kahraman.....	6
I.2. Rolf.....	11
I.3. Hilde.....	14
I.4. Albert.....	16
I.5. Karl.....	18
II. BÖLÜM: OLAY ÖRGÜSÜ.....	20
III. BÖLÜM:	
EVLİLİK KURUMU İLE KADININ KİMLİK SORUNSAI.....	23
III.1. Kadının Tarihsel Süreç İçindeki Toplumsal Konumu.....	23
III.2. Evlilik Kurumu.....	28
III.3. Kadının Kimlik Sorunsalı.....	36
IV. BÖLÜM: YAPITTA OTOBİYOGRAFİK ÖGELER.....	48
SONUÇ.....	52
KAYNAKÇA.....	55
ÖZGEÇMİŞ.....	57

ÖZET

Brigitte Scwaiger'in "Denizin Tuzu Nereden Geliyor" Adlı Yapıtında Kadının Kimlik Sorunsalı konulu çalışmamız dört ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın vardığı sonuçlar şöyle özetlenebilir: Schwaiger, **Denizin Tuzu Nereden Geliyor** adlı yapıtında modern toplumda kadının yaşadığı kimlik ve kişilik sorununu yoğun bir şekilde irdelemektedir. Yazarın, seçtiği kişiler ve olay örgüsü bu yoğunluğu özellikle hissettirmek için bilinçli olarak seçilmiş ve kurgulanmıştır.

Yazarın kişileri böyle bir sorunun varlığını sürekli olarak hissettirecek kişilikler olarak kendilerini gösterirler.

Kadın figürler hep edilgen konumdadırlar. Kendilerini ilgilendiren konularda kararlar hep onlar dışında başkalarınca verilir, buna karşın erkek figürler hep etken ve belirleyicidirler. Kadını yok sayar, onu bir nesne gibi görürler. Onların bu yaklaşım ve davranış biçimi yapıtta geleneksel-toplumsal yapıda egemen bir anlayış olarak son derece eleştirel bir açıdan okuyucuya yansıtılır. Ancak kadınların da geleneksel-toplumsal kurallara karşı bir başkaldırı içinde olmayışları ve durumlarını kabullenmeleri nedeniyle içinde buldukları olumsuz koşulların sorumlusu olarak algılanabilmesine yönelik ipuçları da verilir.

Evlilik kurumu da kadının kimlik sorununu daha belirgin bir hale getiren bir olgu olarak yapıtta ağırlıklı bir biçimde irdelenir. Erkek ve kadına toplumun cinsiyetlerinden dolayı seçme hakkı tanımadan evlilik kurumunun yüklediği rollerin, kadınla aslında sevebileceği kocası arasında yarattığı iletişim kopukluğunun nedenlerinin kadın tarafından nasıl algılandığını ve değerlendirildiği bir yazınsal yapıt bağlamında ortaya konulur. **Denizin Tuzu Nereden Geliyor**'da toplumsal olanın kadının dünyasındaki yerini ve kadını ittiği düşünsel ve duygusal platform ile gelişim çizgisini, dolayısıyla da kadının yaşadığı bu çatışmada kendini nasıl bulmaya çalıştığı sergilenir.

ZUSAMMENFASSUNG

Diese Magisterarbeit mit dem Titel **Identitätsproblematik der Frau in "Wie kommt das Salz ins Meer"** von **Brigitte Schwaiger** besteht aus vier Hauptteilen.

Brigitte Schwaiger behandelt in ihrem Werk **Wie kommt das Salz ins Meer** intensiv die Identitätsprobleme der Frau in der sozusagen modernen Gesellschaft. Die Figuren und Handlungsgewebe werden mit voller Bewußt fiktiv gewählt und gebildet.

Die Figuren haben die Eigenschaften, die der Autorin die Möglichkeit geben, diese Probleme immer wieder in den Vordergrund zu stellen. Die weiblichen Figuren im Werke sind immer passiv. Die Männer sind hingegen autoritär und alles bestimmende Figuren. Sie halten die Frauen für ein Objekt. Die Haltung der männlichen Figuren den weiblichen gegenüber wird als eine dominante Einstellung in der traditionellen Gesellschaft geschildert und scharf kritisiert.

Im Werke kritisiert man auch die Ehe-Institution als den Bestandteil der Individualitätsproblematik der Frauen. Man schildert die folgenden Bestimmungen aus Sicht der Frauen: Die Rollen, welche die bürgerliche Ehe dem Mann und der Frau Aufgrund des Geschlechtsunterschieds zugesprochen hat, zerstören die Kommunikationsmöglichkeiten zwischen Partnern. Schwaiger zeigt in diesem Roman, daß die Frau ohne diese zugeschriebene Rolle ihren Ehemann lieben könnte.

In **Wie kommt das Salz ins Meer** versucht die Autorin zu zeigen, wie die Frau in der traditionellen Gesellschaftstruktur in Mitten der Probleme -sowohl gesellschaftlich als auch individual- sich zu verwirklichen sucht.

ÖNSÖZ

Brigitte Schwaiger günümüz Avusturya Edebiyatı'nın önemli kadın yazarlarından biridir. Schwaiger'in **Denizin Tuzu Nereden Geliyor** adlı yapıtını kadının kimlik arayışı sorunu oluşturmaktadır.

Yapıtlarında çoğunlukla kadın sorunsalını ve kadının toplumsal değerler karşısındaki konumunu yoğun bir biçimde işlemiştir. Bu da yapıtlarına başka bir özellik vermektedir. Beni böyle bir çalışmaya iten nedenlerden biri, Avusturya gibi bir Avrupa ülkesinde hala yazın alanında geleneksel değer yargılarının işleniyor olması ve yapıta göre kadınların böyle bir çağdaş ülkede hala bu baskıyı hissediyor olmasıdır. Diğer neden ise, Schwaiger'in yazar olarak yapıtlarının ve kendisinin Türkiye'de hemen hemen hiç tanınmamasıdır.

Çalışmamı yürütebilmem için her türlü desteği ve katkısı benden esirgemeyen ve çalışmamızın ortaya çıkmasında büyük payı olan hocam Sayın Prof. Dr. Yılmaz Özbek'e ve diğer hocalarıma teşekkür ederim.

Cemile AKYILDIZ

1996

GİRİŞ

Kadınların toplumsal yaşamdaki yeri ancak erkekler tarafından çizilen sınırlar içerisinde kalmış, bu sınırları doğrudan doğruya ortadan kaldırmaya çalışmak bir yana, çok uzun bir süre tartışmaktan bile kaçınılmıştır. Bu durum evrensel boyutlu bir sorun olarak varlığını günümüze kadar sürdürmüştür.

Sürekli olarak ev içi rolünü benimseyen kadınlar, ancak 19. yüzyılın sonlarından itibaren ev dışına çıkarak toplumsal yaşama katılmaya başlamışlardır. Böylece o zamana dek «yok» sayılan kadının «birey»e dönüşme süreci başlamıştır. Kadınların toplum içerisinde bir yer edinebilme yolunda verdikleri mücadelede başarıya ulaşmaları ancak 20. yüzyıl başlarında olmuştur. Bu sessizliğin, yani kadının geleneksel kalıplardan kurtularak bir bilinçlenme süreci içerisinde girmesinin yüzelli-ikiyüz yıllık bir geçmişi vardır. Kadınlar önce temel yasal eşitliğini sağlamaya, sonraları erkek merkezli kültür egemenliğinden doğan farklılıkları ortadan kaldırmaya çalışmış, feminist eleştirileriyle nesnellikten öznelliğe geçişi başlatmışlardır.¹

Özellikle endüstrileşmeye paralel olarak Avrupa toplumunda ataerkil yapının egemen olduğu yaşam biçimi değişmiş ve bu değişimin sonucunda kadının erkek ve toplum karşısındaki konumu da daha esnek bir boyut kazanmıştır. Her ne kadar kadın erkek egemenliğinden kurtulmuş görünse de, toplumsal baskılardan yani gelenek ve göreneklerden kurtulamamıştır.

Tıpkı toplumsal yaşamda olduğu gibi yazınsal alanda da kadının bilinçlenme ve kendi cinsinin sorunlarına eğilme ve bir kadın olarak bu alanda var olma mücadelesi uzun bir süreç olarak değerlendirilmiştir.

Roman tarihindeki kadın yazarların 1840'lardan günümüze kadar olan zaman dilimini inceleyen Amerikalı eleştirmen E. Showalter **A Literature Of Their Own** adlı yapıtında kadın yazarların yazın alanında geçirdikleri var olma sürecini üç evreye ayırır. Yazara göre birinci evrede (1840-1880)

---

¹Bkz. Ayşegül Yaraman-Başbuğu, **Elinin Hamuruyla Özgürlük**, Milliyet Yayınları, Ekim 1992, s. 13.

kadın yazarlar, erkek yazarları öykünürler ve onların kadının doğası hakkındaki görüşlerini, varsayımlarını kabullenerek yazarlar. Bir başka deyişle kadınlar erkek kültürünü benimseyip hareketlerini bu kültürün ölçütlerine göre yönlendirmeye çabalarlar. Örneğin onların bu evrede genellikle takma erkek adları kullanmayı yeğlemeleri bu bağlamda değerlendirilebilir.

1880-1920 yılları arasına rastlayan ikinci evrede ise, kadın yazarlar artık erkek yazarlara öykünmezler, bilinçli olarak erkek geleneginden ayrılarak feminist bir tavırla kadınların uğradıkları haksızlıkları dile getirirler. Bu dönem bir karşı çıkış, bir protestodur.

1920'den beri süregelen üçüncü evre, kadınların öykünmeyi de protestoyu da bir yana bırakıp kadına özgü sanatın kaynağı olarak kadının yaşantısına eğildikleri, kadına özgü bir estetiği araştırdıkları evredir.²

Söz konusu bu bilinçlenme süreci içerisinde kendine özgü bir yapıya ulaşan kadın yazını genellikle kadınların evrensel boyutlu sorunları üzerinde odaklaşır. Geleneksel evlilik, kadınların erkekler tarafından ezilmişlikleri, ataerkil toplumsal yapıya bir baş kaldırış, evlilik dışı ilişki ve bu ilişki aracılığıyla geleneklere baş kaldırma, iki farklı kimlik arasında çatışmalar, intihar ve kürtaj gibi konular kadın yazınının temel konuları arasında yer alır.

Çalışmamızda incelediğimiz **Denizin Tuzu Nereden Geliyor** adlı yapıtın yazarı Brigitte Schwaiger, Çağdaş Avusturya Yazını'nda bir kadın yazar olarak önemli bir yere sahiptir. Schwaiger'i bu denli önemli kılan ve bizi de böyle bir çalışmaya iten en önemli neden kuşkusuz onun kadın bilincine sahip bir kadın yazar oluşudur. Yazarın neredeyse bütün yapıtlarında kadın olma bilinci kendini gösterir. Kadınların genel sorunları onun yapıtlarının odak noktasını oluşturur. Yapıtlarda irdelenen sorunların genellikle yazarın kendi yaşamından, kendi deneyimlerinden de izler taşıması yapıtlara oldukça renkli bir görüntü kazandırır.

---

²Bkz. Berna Moran, **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, Cem Yayınevi Kültür Dizisi, 8. bsk. İstanbul 1991, s. 229-230.

Brigitte Schwaiger 6 Nisan 1949 yılında Avusturya'nın Freistadt kentinde bir doktorun kızı olarak dünyaya geldi. 1967 yılında orta ve lise öğrenimini tamamladıktan sonra, Viyana'da Germanistik, Psikoloji ve Romanistik öğrenimi gördü. 1968 yılında İspanya'ya giderek orada evlendi.

Mayorka ve Madrid'de Almanca ve Tarih dersleri verdi, bu arada ressamlık ve heykeltıraşlıkla da ilgilendi. 1972 yılında eşinden ayrılan Schwaiger, Linz'deki eğitim akademisinde tiyatro dersleri aldı. Bir süre İngilizce öğretmenliği ve bir tiyatronun yayınevinde sekreterlik yaptı. 1975 yılından beri Viyana'da serbest yazar olarak yaşamaktadır.

Gelişen kadın yazınına koşturarak Schwaiger'in tamamen bir kadınının bakışıyla kaleme aldığı ilk yapıtı **Wie kommt das Salz ins Meer (Denizin Tuzu Nereden Geliyor)** 1977 yılında ilk defa yayınlandığında, «Avusturya Yazını'nın yeni genç yıldızı» olarak nitelendirildi³ ve okuyucudan yoğun bir ilgi gördü. Yapıt yayınlandığı yıl içerisinde onbeş baskı yaparak Savaş Sonrası Yazın'ın popüler ismi Günter Grass'ın **Blechtrommel** adlı yapıtıyla boy ölçüşebilecek bir satış başarısı gösterdi ve aynı yıl Almanca konuşulan ülkelerde en çok satan on roman arasına girmeyi başardı. Yapıtın bu satış başarısı onun bir çok dile çevrilmesine neden oldu. Yapıt 1986 yılında filme alındı.

Yazar yapıtta son derece basit ve anlaşılır bir dil kullanarak kendi kişisel yaşantısını ve deneyimlerini evrensel boyutlu bir sorunlar yumağı olarak sunmayı başarır. Yayınlanmadan önce yayınevleri tarafından çok fazla otobiyografik özellikler taşıdığı gerekçesiyle geri çevrilen ve yazar tarafından değiştirilen **Denizin Tuzu Nereden Geliyor** adlı yapıt, irdelediği bu sorunlar yumağı aracılığıyla kadın olma bilincini taşıyan bir kadın yazarın evrensel boyutlu mesajlarını içerir.

Yapıtın ulaştığı satış başarısı, verdiği mesajların yerine ulaştığını ve yazarın kendisine yüklediği işlevi yerine getirdiğini kanıtlar. Andreas Roßmann, **Denizin Tuzu Nereden Geliyor**'un ulaştığı olağanüstü başarının yalnızca yapıtın yazınsal kalitesinden kaynaklanmadığını, bu başarının

---

³Andreas Roßmann, "Brigitte Schwaiger: **Wie kommt das Salz ins Meer**", in: Literatur und Kritik, 1978, H126/127, s. 422-423.

arkasında yatan en önemli neden olarak yapıtta dile getirilen sorunların aynı kuşağın bütün genç kızlarının sorunları olmasını gösterir. Roßmann'a göre Schwaiger romanda bu genç kızlar kuşağının bir bakıma sözcüsü olma işlevini üstlenmiştir.⁴

Manfred Jürgensen de Schwaiger'in diğer kadın yazarlarla ortak özellikler taşımasına karşın yine de kendine özgü bir üslubunun olduğunu vurgulayarak onun kazandığı olağanüstü satış başarısının aslında bir raslantı olmadığını dile getirir.⁵ Bir diğer eleştirmen Friedrich Torberg Schwaiger'i "*tehditkar bir yetenek*" olarak nitelendirir.⁶

Schwaiger'in okuyucu da uyandırdığı yoğun ilgiye karşın, eleştirmenlerin ilgisinin aynı yoğunlukta olmadığını görmekteyiz. Yaptığımız kaynak araştırması sırasında **Denizin Tuzu Nereden Geliyor** adlı yapıtla ilgili önemli sayılabilecek bir çalışmaya rastlayamadık. Yalnız bu yapıtla ilgili bir kaç makale ve gazete yazısı saptayabildik. Bu durum ülkemiz Germanistik'i için de geçerlidir. **Denizin Tuzu Nereden Geliyor** adlı yapıtla ilgili saptayabildiğimiz ülkemizdeki çalışmalar, **Ufuk Geçim'in, Identitätsproblematik von Frauen im Roman "Malina" von Ingeborg Bachmann und "Wie kommt das Salz ins Meer" von Brigitte Schwaiger** adlı yüksek lisans tezi,⁷ ve Doç. Dr. Nuran Özyer'in, "**Brigitte Schwaiger'in Denizin Tuzu Nereden Geliyor Adlı Romanında Kadının Kimlik Arayışı ve Toplum Eleştirisi Üzerine**"⁸ adlı makalesidir.

Çalışmamızda uyguladığımız yönteme gelince; öncelikli olarak metne bağlı bir yaklaşım sergilemeye çabaladık. Ancak yapıtın oldukça yoğun bir biçimde otobiyografik öğeler içermesi bizi çalışmamız sırasında zaman

---

⁴Roßmann, a.g.m., s. 422-423.

⁵Manfred Jürgensen, *Deutsche Frauenautoren der Gegenwart*, Bern Francke Verlag, 1983, s. 275.

⁶Friedrich Torberg, "Ein bedrohliches Talent: Brigitte Schwaigers Erstlingsroman", in: *Süddeutsche Zeitung*, 30.3.1977.

⁷Ufuk Geçim, *Identitätsproblematik von Frauen im Roman "Malina" von Ingeborg Bachmann und "Wie kommt das Salz ins Meer" von Brigitte Schwaiger*, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 1991).

⁸Doç. Dr. Nuran Özyer, "**Brigitte Schwaiger'in Denizin Tuzu Nereden Geliyor Adlı Romanında Kadının Kimlik Arayışı ve Toplum Eleştirisi Üzerine**", *Edebiyat Üzerine*, Gündoğan yayınları, Ankara 1994, s. 135-142.

zaman yazarın biyografisine de başvurmaya zorladı. Ancak çalışmanın geneli göz önünde bulundurulduğunda metne bağlı yaklaşımı ağırlıklı olarak yeğledik ve yalnızca bir bölümde otobiyografik öğeler ağırlıklı bir yaklaşım sergiledik.

Dört bölümden oluşan bu çalışmamızın birinci bölümünde romanın kişilerini ele almayı planladık. İkinci bölümde olay örgüsünü, üçüncü bölümde evlilik kurumunun yapıtta nasıl yansıtıldığını ve kadının kimlik sorununu hangi boyutlarıyla irdelendiğini ortaya koymayı amaçladık. Dördüncü bölümde ise yazar-yapıt ilişkisini otobiyografik öğeler aracılığı ile belgelemeye çalıştık.

I. BÖLÜM

KİŞİLER

I.1. Kadın Kahraman

Denizin Tuzu Nereden Geliyor'un başkişisi olan kadın kahraman roman, yapıtın anlatıcısı ve yansıtıcı figürüdür. Olayların onun bakış açısından verilmesi hem onun roman içindeki konumunu, hem de yapıtın kadın sorunsalı üzerinde yoğunlaşan bir yapıt görüntüsünü kuvvetlendirmektedir.

Romanın hiç bir yerinde kadının adı geçmez. Gerçi romanın bir iç monologlar-iç hesaplaşmalar içeren kesitlerden oluşması bunun teknik bir kurgu olduğu düşüncesini uyandırmaktadır. Ancak olay örgüsü içerisine serpiştirilmiş diyaloglarda da kadının adından hiç söz edilmeyişi, yazarın bilinçli olarak böyle bir yolu seçmiş olabileceğini ortaya koymaktadır.

Okuyucu, romanın hemen başında kadın kahramanın kendisi ve çevresiyle olan ilişkileri hakkında önemli bilgiler edinebilme olanağı bulur. Onun ailesi ile olan diyaloglarını içeren kesitlerde hep başkalarınca yönlendirilen bir tipten izlerini buluruz. Bu kesitlerde kadın kahramanın düğün hazırlıkları anlatılmaktadır. Onun çevresindeki insanlarla giriştiği diyalogların hep ona yönelik emir ve sitem bildiren cümlelerden oluşması dikkat çekicidir. Üstelik bu ifadelere kadın kahramanın verdiği karşılıklar hep yok sayılmıştır. Bu durum, yazarın kadın kahramanla ilgili olarak, onun çevresel faktörlerin ne denli etkisi altında olduğunu ve zayıf kişiliğini ortaya koyma isteği ile açıklanabilir:

Elbisene dikkat et, diyor büyükannem. Hiç umursamıyor! Oğlan gibi bu kız! Bir hanım böyle oturmaz. (DTNG, s. 12)*

---

*Alıntılar aşağıda künyesi verilen çeviri yapıtın yapılmıştır.

Brigitte Schwaiger, **Denizin Tuzu Nereden Geliyor**. çev.: Cemal Ener, Sungur Yayınları, İstanbul, 1984.

Gördün mü, şimdi de güzelim elbisen buruştu. Niye yatıyorsun? Dur, bir bakayım sana! Niye kuaföre gitmedin? (...) Ölü gibi bu kız! Çok az yiyor bu çocuk, çok da sigara içiyor. Boş mideye koyu kahve hergün! (DTNG, s. 10)

Düğün hazırlıkları yapılırken, her şey kadın kahramanın dışında gelişmektedir. Kendisini ilgilendiren ve hayatının dönüm noktası sayılabilecek bu olayda belirleyici konumda hep başkaları bulunmaktadır. Geleneksel aile ve toplum yapısının ağırlıklı olarak ön plana çıkıp geri planda bıraktığı, özellikle kendisini birinci derecede ilgilendiren önemli bir konuda kişiliğindeki zayıflık ve eksikliklerden dolayı hiç bir şey yapmayan bir kadın görüntüsü sergiler.

Schwaiger, kadın kahramanın dış etkenler tarafından yönlendirilme özelliğini ortaya koyarken aslında kadın kahramanın ruhsal yapısının da böyle bir yönlendirilmeye uygun olduğunu duyumsatmaya da çaba gösterir. Kadın kahramanın zaman zaman kendisi ile giriştiği iç hesaplaşmalarında onu diğerlerinden farklı kılan zayıf kişilik yapısı belirginleşir. Bu hesaplaşmalarda yazar usta bir şekilde bireysellikle toplumsallığın kesiştiği noktayı, bir başka deyişle dış etkenlerle, onun kişiliğinin aslında bir nedensellik ilişkisi içerisinde olduğunu vurgulamayı başarır. Onun sıkıntılarının ardında toplumsal nedenler kadar kendisini toplum içerisinde bir birey olarak kabul ettirecek, sorunların üstesinden gelmesini sağlayacak bir iradeye sahip olmaması da yatmaktadır. Bu nedenle toplumsal sorunlar yumağında boğulmakta ve bu sorunlar yumağından kurtulacak gücü kendisinde bulamamaktadır. Kadın kahramanın kendisi de bu gerçeğin farkındadır:

Herkesin içinde bulunan o küçük motorun bende olmadığını farkediyorum, çok önemli bir şey eksik bende, başkalarını böyle hızlı ve çalışkan yapan bir şey. Hırs mı? Ama bir zamanlar ben de bir şeyler yapmak istiyordum. Öğrenme isteği ile doluydum, lisedeyken, günün birinde tükendi hırsım, ... (DTNG, s. 48)

Düğün hazırlıkları sırasında bu yetersiz ve eksik kişiliğin tutarsız ve olumsuz sonuçlarını gözleriz. Kadının zayıf kişiliği bu hazırlıklar sırasında

daha da belirgin bir biçim kazanır. Her şey kesinleşmesine rağmen, kafasında her an vazgeçme düşüncesi taşımaktadır. Üstelik bu kararsızlığının onun açısından geçerli bir gerekçesi de yoktur. Başka bir ifadeyle, kadın kahraman düğünden vazgeçme ya da başka bir tarihe erteleme düşüncesinin neden oluştuğunun kendi de farkında değildir. Bu nedenle son derece çelişkili düşünceler içerisindedir. Onun bu çelişkili düşünceleri zayıf kişiliğinin bir göstergesi olarak da algılanabilir.

Vazgeçsem ne olur? Telefon etsek ve gelmeyeceğimizi bildirsek! Belki başka bir zaman, daha sonra, ama bugün değil. Düşündüm, istemiyorum, aslında hiç istememiştim. (DTNG, s. 11)

Evlilik gerçekliğini henüz benimseyemeyen kadının, bütün bu kararsızlığına karşın evlenmesi ilginçtir. Fakat daha ilginç olanı ise, vazgeçmemesine kendi çelişkili kişiliğini ortaya çıkaran bir açıklama getirmesidir: Kadın kahraman, düğünden vazgeçmemesinin nedenlerinden biri olarak davetiyelerinin artık basılmış olmasını gösterir. Belki de bu davetiyeler aracılığıyla verilmiş bu karardan vazgeçmenin toplumun değerlerine ters düşeceği gündeme getirilmek istenmiş olabilir. Bu değerler geleneksel toplumda önemli bir konuma sahiptir. Davetiyelerin hazır olması, kadını artık düğünün iptal edilemeyeceği düşüncesine sevk eder. Sevgi, saygı, evlilik kurumu vb. gibi diğer etkenler aslında onun için önemsiz gibidir, önemli olan unsur, topluma ilan edilmiş bir şeyden toplumu karşısına alarak vazgeçmemedir. Bu konuda verilmiş ve ilan edilmiş karar, kahramana göre bir insanın ölmesi kadar kesin ve geriye dönülmezdir:

Düğünü iptal etmek düşünülemezdi, davetiyeler bile basılmıştı çünkü. Üstelik de öyle güzel davetiyeler. Çift sayfalı açılıp kapanan kartlar. Düğünü iptal etmek; ceset birden bire ölmekten vazgeçtiği için cenazeyi iptal etmek gibi birşey olurdu. O kadar yas tutulmuşken, şimdi yeniden sevinseler miydi yani insanlar? (DTNG, s. 28-29)

Kadın kahraman koca adayı Rolf'u sevip sevmediğini bile tam olarak bilememektedir. Hatta çok kesin ve geriye dönüş olanağı olmayan bu kararın gerçekleştirilmesinin eşliğinde ortak arkadaşları olan Albert'ten,

evleneceği adamdan daha fazla hoşlandığını kendi kendine itiraf etmekten bile çekinmez:

Albert Rolf'dan daha çok hoşuma gidiyor. Eskiden beri beğenirdim zaten onu. (DTNG, s. 20)

Kadın kahramanın yaşadığı kimlik sorunu, onu bir çok açıdan kendine güvensizliğe ve kendini küçük görmeye iter. Kendisinin hiç bir değeri olmadığını düşünmektedir. Yazar, kadını bu düşünceye iten nedenin sağlam bir kişilik ve kimlik duygusunun olmayışı olduğunu vurgular. Kadın kendisinin hiç bir işe yaramaz olduğu düşüncesini benimsemiş ama Rolf için önemli olduğunu farketmiştir. Rolf'a duyduğu ihtiyacın, hiç gizleme gereği duymadan, kendi eksikliği, hiçliği olduğunu itiraf etmektedir:

Bir hiçtim ben, ama Rolf için önemliydim. Hiç bir değerim yoktu, oysa Rolf için çok değerliydim. Canımı sıkmayan tek kadınsın diyordu. Rolf olmasaydı ne yapardım bilmiyordum. (DTNG, s. 13)

Kadın kahramanın içinde bulunduğu ruhsal durum, Rolf'un Doktora töreninde de açık bir şekilde gözlemlenebilir. Kadın kahraman, tören boyunca kendini hep rahatsız hisseder. Çünkü törende bulunanlar, sürekli olarak kendisine yabancı kavram ve olgulardan bahsetmektedirler. Hatta kendisini törene götüren otobüste, bir kadının mesleğinin ne olduğu sorusuna verdiği yanıtta, duymuş olduğu rahatsızlık ve aşağılık kompleksi göze çarpar. Ve böylece bu duygunun üstesinden gelebilmek için yalan söylemeyi tercih eder:

Mesleğiniz nedir? Sekreter dedim hemen, çünkü en azından daktilo yazmasını öğrenmiş olabileceğim geldi aklıma. (DTNG, s. 15-16)

Kadın kahramanın yalan söyleyerek verdiği bu yanıtla kendisinin bir işe yaramadığı, ama gerçekte yarayabileceği düşüncesi önplana çıkar. Yine aynı törenden sonra Rolf'a bakış açısının değiştiğini görmekteyiz. Rolf birdenbire onun gözünde eş kimliğinden sıyrılarak, Dr. Yüksek Mühendis kimliğine bürünür. Bu da onun aşağılık kompleksinin bir kanıtı olarak algılanabilir. Kadın kahramanın kendisini kocası ile karşılaştırırken

yaptığı güçlü-güçsüz tanımlamasının temelinde yine bu kompleks yatmaktadır:

Ben Rolf'un yalnızca Yüksek Mühendis değil, aynı zamanda Doktor Mühendis de olduğunu düşündüm. Bu ürperti beni ve o salı gününün akşamında, yatamaz oldum: O öylesine güçlüydü, bense öylesine zayıf. (DTNG, s. 16)

Kadın kahramanın zayıf kişilik yapısı evlilik yaşantısında da olumsuz bir etken olarak karşımıza çıkar. Kadın evlilikten kaynaklanan sorunlara karşı koyamaz. Albert ile evlilik dışı ilişkiye girdikten sonra girdiği bunalım sonrası, doktor olan Albert ona sakinleştirici bir ilaç olan Valium almasını tavsiye eder. Üstelik Albert karısının aynı ilacı almasını yasaklamasına rağmen sevgilisine bu ilacı vermesi düşündürücüdür. Gerçi kadın kahraman bu durumu şüphe ile karşılar ve Albert'in iki kadının birisinden kurtulma isteği olarak yorumlar. Ama burada kadının zayıflığının Albert tarafından da anlaşıldığı düşüncesinin yazar tarafından vurgulanmak istendiği düşüncesi daha akla yatkın görünmektedir:

Valium alma alışkanlığım var. Daha güzel rüyalar görüyor insan o zaman, yalnızca paslı bir dille kalkıyor sabahleyin. Ama o da çalkalanabilir. Rolf bütün kadınların yarısının Valium tutkunu olduklarını bir yerde okuduğunu söylüyor. Ama nedeni açıklanmış olmuyor böylece. Rolf'a sordum, bunu Albert'e sor, dedi. Albert Hilde'ye şiddetle yasakladığı halde, bana neden Valium veriyormuş. Belki ikimizden birinden kurtulmak içindir. (DTNG, s. 105)

Sonuç olarak yazar, romanın kadın başkişisini karşılaştığı toplumsal sorunların yanısıra, kişisel kimliği ile de önplana çıkarır. Ortaya çıkan imaj ise pek olumlu değildir. Kahraman toplumsal sorunlar yumağında boğulan, ama bu sorunlara karşı koyabilecek kadar güçlü bir yapısı olmadığı için bir kimlik ve kişilik bunalımıyla karşı karşıya kalan bir tip olarak sergilenir.

L2. Rolf

Rolf, yapıtın kadın kahramanının kocasıdır. Rolf hakkındaki bilgileri yapıtındaki ben-anlatıcı ve aynı zamanda başkişi olan kadın kahramanın bakış açısından öğreniyoruz. Bundan dolayı ortaya çıkan Rolf kişiliğinin yansız olduğunu söylemek olanaklı değildir. Bu yapıtındaki ben-anlatıcı kadın kahramanın olay örgüsüne egemen bir görüntü sergilemesi, Rolf figürünün belirlenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Başka bir deyişle; Rolf sözkonusu olduğunda yazar-kadın anlatıcının yanlı bir tutum sergilediği açıkça algılanabilir.

Schwaiger, yapıtındaki koca rolündeki Rolf'u bilinçli bir şekilde seçmiştir. Yazar, Rolf aracılığıyla geleneklere bağlı ataerkil aile sistemindeki otoriter ve herşeyi kendisinin bildiğini inanan erkek yapısını gözler önüne serer.

Rolf kişiliği ile güçlü ve ne istediğini bilen bir kimlik yapısı sergiler. Onun kendisine olan aşırı güven duygusu, mesleki ve sosyal açıdan güçlü bir konuma sahip olmasından ileri gelmektedir. Onun çevresi tarafından saygı görmesinin en büyük nedeni ise Doktorasını yapmış Yüksek Mühendis olmasıdır. Rolf'un kendisinde olan bu aşırı güven ve hırs duygusunu evleneceği insanda aramaması düşündürücüdür. Kadının kendisinden daha alt konumda hatta edilgen olması, Rolf'un onun üzerinde egemen olmasını sağlayacaktır. Böylece kadın, onun istediği gibi kullanabileceği bir araç olabilecektir:

Canımı sıkmayan tek kadınsın, diyordu. Rolf olmasaydı ne yapardım bilmiyordum. Bunu bilmen gerekmiyor diyordu, çünkü ben varım. (...) Hırsı olmayan bir kadınla ne yapabilirdi ki! Benim ikimize de yetecek kadar hırsım var. (DTNG, s.13)

Rolf yapıtta sürekli zafer peşinde koşan hırslı bir tiplene sergiler. Kariyerine çok büyük önem vermekte ve daima iyi bir konuma gelmek için çaba sarfetmektedir. Yüksek Mühendis olduğundan dolayı mesleğinde iyi bir konuma sahiptir. Her ne kadar gelir düzeyi çok iyi olsa da savurganlık yapmayı sevmeyen biridir. Çünkü ekonomik açıdan çok güçlü olmak

istemektedir. Ekonomik bağımsızlığı erkek elinde bir güç olarak görmekte ve kendi elindeki gücü bir kat daha artırdığını düşünmektedir. Rolf, parayı kendisi kazandığı için gelir ve giderleri düzenleme hakkına sahiptir:

Paramız var tabi, ama asıl parası olan öğrenmelidir tutumlu olmayı. Bu işlerle biraz ilgilenirsen incilerin dökülmez, pazara git fiyatlarla kaliteyi karşılaştır... (DTNG , s.40)

Schwaiger, Rolf' un bencil (ben-merkezli) bir yapıya sahip olduğunu sürekli olarak duyumsatmaya çabalar. Rolf'un herşeyin özellikle yerli yerinde olmasına özen göstermesi, onun kendine özgü kurallarının olduğunu göstergesidir. Böylelikle, onun bencil karakter yapısına sahip olduğu da ortaya çıkar. Rolf için önemli olan şeyler kendi beklentileri ve istekleridir:

Güzel bir akşam. Rolf'u utandırmadım. Ve artı-eksi puanlar veriyor. Artı: Sevimliydin. Eksi: Biraz fazla suskundun. Artı: Hilde'nin sözünü kesmedin. Eksi: Albert ile hiç konuşmadın. Eksi: Hilde senden daha iyi giyiniyor. (DTNG, s. 73-74)

Rolf otoriter biridir. Onun önemli özelliklerinden birisi de kendisine boyun eğilmesi ve söylediklerinin aynen yapılmasını isteyen bir kişiliğe sahip olmasıdır. Bu nedenle karşısındaki insana bir çocukmuş gibi davranmakta ve istediklerini bir emir gibi tekrarlatmaktadır. Bu da onun otoriter ve eğitici yönünü ortaya koymaktadır:

Seninle konuştuğum zaman dinliyor musun beni, diye soruyor Rolf. Evet. Ne düşünüyorsun? Söylediklerini. Ne söyledim? Bu akşam seni utandırmamam gerektiğini. Başka? (DTNG , s. 70)

Yazar, Rolf' un karakteri ile bencil, kendi çıkarlarını ön planda tutan ve aşırı hırslı bir erkek tiplemesi çizer. Çünkü Rolf için başarmak ileriye gitmek herşeyden önce gelir. Fakat Rolf'un olumsuz imajının ortaya çıkmasında Schwaiger'in yanlı tutumunu da unutmamak gerekir. Yazar, kadın kahramanın konumunu, yani içinde bulunduğu olumsuz koşulları daha belirgin bir şekilde yansıtmak isterken, bu koşulların oluşumuna

katkıda bulunan kişileri de doğal olarak olumsuz bir görüntü içerisinde sergilemek zorunda kalır. Rolf da kadın kahramanın bir sorunsal olarak nitelendirebileceğimiz yaşantısına olumsuz katkıda bulunanlardan biri olarak yazarın bu yanlı yaklaşımından payını alır.

L3. Hilde

Hilde, kadın kahramanın evlilik dışı ilişkiye girdiği Albert'in karısıdır.

Kocalarıyla yaşadıkları hayattan dolayı kadın kahramanla aynı toplumsal katmanı paylaşmaktadırlar. Hilde, Albert tarafından da çoğu kez vurgulandığı gibi çocuklardan dolayı yürütülmesi zorunlu olan geleneksel bir evliliği kabullenmiş kadın rolünü oynayan bir figür olarak karşımıza çıkarılır.

Hilde, kocasıyla kadın kahramanın arasındaki ilişkiyi öğrendikten sonra kadın kahramanla konuşmasında, kocasını sevdiğini ve kocasının da aslında onu sevdiğini geleneksel ölçülerle açıklamaya çalışır. Burjuva evliliğinin yaratmış olduğu kadın tipine karşı koyuşunu kendi için istemediği bir durumu betimleyerek gösterir. Betimlediği bu durumun tersi, burjuva evliliğinde aslında kadının sahip olması gereken ideal ölçüler ve kadının erkek tarafından karısı olarak konmak istediği yerdir:

Ben de bir insanım, diyor, kafeste beslenen ve hayretle seyredilen bir hayvan değilim, Albert neden açılmıyor bana, neden beni anlayışsız zannediyor, (...) Ürküyor ve huçkırıyor Hilde, seviyormuş onu, Albert ile o birbirlerine aittirmiş, neden iki çocuk yapmış Albert ondan ve bir kürsünün tepesine oturtmuş onu, her şeyi öyle yükselere kurduğu için Albert, inemiyormuş Hilde oradan aşağı; ... (DTNG, s. 111-112)

Hilde'nin bu geleneksel yaşam tarzının içerisinde yer almak, Albert'in karısı diye herhangi bir figür olmak istemediğinin diğer bir göstergesi de kocasının Simone de Beauvoir ve Alice Schwarzer okumasını istemesidir.

Hilde çoktandır onun Simone de Beauvoir ve Alice Schwarzer okumasını istiyormuş. (DTNG, s. 92)

Hilde aslında kadın kahramanla aynı özellikleri taşımaktadır. Onun evlenmesi de aynı koşullarlarda gerçekleşmiştir. Eğitimi konusunda ailesi kadın kahramanda olduğu gibi ona da seçme şansı vermemiştir. Televizyon spikeri olmak istemiş, ama ailesi buna izin vermemiştir:

Hilde televizyon spikeri olmak istiyordu, ailesi izin vermedi. O sırada bir evle satın aldı onu Albert. Albert bu yaşam düzeyini Hilde olmaksızın sağlayamazdı. Böylece ödeştiler. (DTNG, s. 20)

Bu açıdan bakıldığında Hilde'nin, geleneksel-toplumsal yapı içerisinde kadının konumunu ortaya koyucu bir işlev üslendiği düşünülebilir. Yazar, Hilde aracılığıyla okuyucunun daha önce kadın kahramanla tanıştığı kadının edilgen ve toplumsal konumunu ve zayıf kişiliğini pekiştirir. Hilde'nin sergilediği tavırlar ve toplumsal konumu bu düşünceyi destekler niteliktedir.

I.4. Albert

Albert, yapıttaki kadın kahramanın evlilik dışı ilişkiye girdiği ve kimliğinin oluşumunda, geleneksel toplum yapısına baş kaldırmasında büyük rol oynayan erkek figürdür. Albert ve kadın kahraman, lise yıllarından arkadaşlıklar. Hilde ile olan evliliğinden iki çocuğu vardır ve evliliklerini çocuklar nedeniyle devam ettirmektedirler:

Sonra da, yalnızca evli insanların birbirlerine söylediği bir şey söylüyor Albert'e. Bütün bunlara çocuklar yüzünden katlandığını. Albert de çocuklar yüzünden katlanıyor. (DTNG, s. 93)

Albert mesleğini başarı ile yürüten bir doktordur ve kasabada onun da Rolf gibi saygın bir konumu vardır. Kadın kahraman onun bu saygınlığı kazanmasında Hilde'nin ve ailesinin rolünün olduğunu duyumsatır:

O sırada bir evle satın aldı onu Albert. Albert bu yaşam düzeyini Hilde olmaksızın sağlayamazdı. Böylece ödeştiler. (DTNG, s. 20)

Şehrimizdeki hali vakti yerinde kişilerin kimler olduğu biliniyor. Biz de bunların arasındayız elbette, Rol'la Albert, Hilde'yle ben. (DTNG, s. 89)

Kadın kahramanın anlattıklarından okuyucu onu, evlilik hayatında tipik bir burjuva erkeği olarak algılar. Bu düşünce karısı Hilde'nin anlattıklarıyla pekiştirilir. Albert daha evliliklerinin ilk yıllarında geceleri eve geç gelmekte, karısını ve evini ihmal etmektedir:

Daha ilk senelerimizde de böyleydi diyor Hilde, yatarım, beklerim de beklerim, derken gelir. (DTNG, s. 112)

Albert evliliğinde sorumsuz davranışlar sergilemektedir. Schwaiger onun evlilik kurumuna karşı olan bu sorumsuz bakış açısını kadın kahramanla girdiği evlilik dışı ilişkisiyle daha da belirginleştirir. Albert'in evlilik dışı ilişkisinde kahramana karşı tavırlarında bir tutarlılık yoktur. Hamilelik sorunu ortaya çıkınca Albert'in geleneksel evliliğine sığınması,

yaklaşım biçimindeki içten olmayışın ve kadını gerektiği gibi dikkate almayışın göstergeleri olarak karşımıza çıkar. Albert evliliğini tehlikeye atmak istemez ve kadın kahraman onun da artık Rolf gibi geleneksel bir erkek olduğunu ve aralarında hiç bir fark olmadığını anlar:

Albert evliliğini tehlikeye atmak istemiyor, öyle aklına esince ayrılmaz ki insan. (...) Albert de Rolf gibi konuşuyor. (DTNG, s. 102)

Albert'ten hamile kalan kadın kahraman bunu ona açıkladığında tepkiyle karşılaşır. Çocuğu kahramanın kendine karşı bir silah olarak kullanmak isteyeceğinden endişe etmekte ve bu olayda kadını suçlamaktadır. Bu olayla Albert'in ne kadar bencil bir yapıya sahip olduğu vurgulanır:

Neden hap kullanmadın? (...) Şantajdan söz ediyor Albert. (DTNG, s. 127)

Kadın kahraman, burjuva düzeninin kendine sunduğu seçenekten kaçıp sığındığı Albert'in kişiliğinde, karşı durduğu düzenin algılayışını ve beklentilerini dışlanmasıyla karşılaşır. Bu nedenle Albert'i tıpkı Rolf gibi toplumsal değer yargılarının somutlaştığı figür olarak algılayabiliriz.

Yazar Albert aracılığıyla yapıttaki diğer erkek figürlerin aslında birbirlerinden pek farklı olmadıklarını ortaya koymaya çalışır. Bu nedenle diğer erkek figürlerde olduğu gibi Albert'in imajı ve okuyucuda bıraktığı izlenim pek olumlu değildir.

I.5. Karl

Yapıtın önemli erkek figürlerinden birisidir. Karl'ı diğer erkek figürlerden ayıran en önemli niteliği, geleneksel toplumsal yapı ve kurallara aykırı bir yaşam biçimine ve düşüncelere sahip olmasıdır.

Karl bir öğretmendir. Kadın kahramanın çocukluk arkadaşıdır ve ona ilgi duymaktadır. Okuyucu, Karl'ı daha çok kadın kahramanın bakış açısından öğrenme olanağı bulur. Kadın kahraman-anlatıcı öncelikli olarak onun geleneksel normlara uygun olmadığı düşüncesini önplana çıkarmaya çabalar. Örneğin kasabada saygın bir çiftçinin yanında çalıştırdığı bir adamına kötü davrandığını okulda öğrencilere eleştirel bir bakış açısından anlattığı için kadın kahramanın ailesi tarafından eleştirilmekte, hatta yok sayılmaktadır. Çünkü insan hakları ya da diğer olgular ancak geleneksel yapının izin verdiği çerçevede değerlendirilmektedir:

Karl farklı düşünüyor ve hiç bir şey söylemiyordu. Ama Karl adam sayılmaz; okulunda, çocuklara, İnsan Haklarını öğretirken, gerçek bir olayı, insan onuruna sığmayan davranışın somut örneği olarak anlattığından beri, Karl yok sayılıyor. (DTNG, s. 16-17)

Karl daha fazla para getirdiği için sağlıklı çocukları yarı aptal olarak gösterip okulda özürsüzler sınıfı açmaya çalışan, mesai saatlerini gerektiği gibi mesleği için kullanmayan okul müdürüne karşı da savaş açmış, ancak sistem gereği meslektaşları tarafından yalnız bırakılmıştır:

Karl'a da gidiyorum bazen. Öğretmenlik yaptığı okulda geri zekalılar için özel bir sınıf açmış olan müdürüyle uğraşıyor şu sıralar, oysa yeterli sayıda geri zekalı öğrenci yokmuş, böylece adam yarı-aptal ilan etmiş bazı sağlam çocukları, böyle bir özel sınıf daha çok para getirdiği için.

(...)

Karl onu şikayet etmiş; fakat kovuşturma tanıklar dinlenmeden durdurulmuş. (DTNG, s. 80)

Karl, kadın kahramanla da aslında farklı bir ilişki içerisindedir. Aralarında yaptıkları konuşmalarda kullandıkları kavramlar bile farklıdır. Buna rağmen kadın kahraman Karl'a çok güvenmektedir. Çünkü kendisine önem veren tek erkek odur:

Anlamadığım yabancı kelimeler de geçiyordu, ama sormaya çekinmiştim, çünkü Karl beni önemsiyordu ve bütün bir akşamüstü yan yana oturduk. (DTNG, s. 27)

Ancak dikkati çeken Karl'ın da toplumsal yapı içerisinde geleneksel anlayışın dışına taşması nedeniyle mutsuz olmasıdır. Bu mutsuzluk onu alkolik yapar:

Aşık olmuş Karl ve kendi isteğiyle, alkoliklerin tedavi edildiği bir kliniğe yakmış. (...) Kardeşleri öteden beri içkiyi bırakması için Karl'ı zorlamaktan yanaymışlar. Çünkü çok sarhoş olunca bir ateş yakıp kendisini ve yazdığı her şeyi yakacağını söylüyormuş sık sık. Hep hayalini kurduğu yazarlıkta bir yere gelememiş çünkü. (DTNG, s. 108)

Karl aynı zamanda geleneksel yapıya aykırı kimlik ve kişiliklerin ister kadın ister erkek başarısızlığa mahkum olduğunu gösteren iyi bir örnektir:

Benim, belki de sanatçı ruhlu olduğumu söylüyor Karl. Sanatı olmayan hayatı boyunca bir sanat eseri yaratmamış olan, sanatçı ruhlu insanlar vardır, diyor Karl. Bak, işte bunu doğru söylemiş! Demek ki, sen de onun gibi olmak istiyorsun. Hayır. Özgür ve farklı olmak denen şeyin Karl'da nasıl sonuçlandığını görüyorsun o halde. (DTNG, s. 137)

Sonuç olarak Karl, olay örgüsünde geleneksel toplum yapısına baş kaldıran ve başarısızlığa uğrayan bir figür olması açısından önemli bir işlev üstlenmiştir. Yazar onun aracılığıyla geleneksel-toplumsal yapının olumsuzluklarını ortaya koyma olanağını bulur. Bu nedenle erkek figürler içerisinde en olumlu imaj da onundur. Bu durum, Karl'ın üstlendiği işlevle örtüşmektedir.

II. BÖLÜM

OLAY ÖRGÜSÜ

Yazar, kurgusunu kendi içinde altbölümlere ayrılan ve aralarına konulan boşluklarla ayrılan yirmi altı bölümde gerçekleştirir. Yapıt, düğün törenine hazırlanan kadın kahramanın duygusal karmaşası ve ailesinin düğün öncesi telaşıyla başlar, boşandıktan sonra ailesinin yanına geri dönmesiyle biter.

Yapıtta bir olay parçacığı, bir kesit belirli noktaya kadar verilir ve bir davranış, bir konuşma ya da kahramanın düşüncelerindeki ani bir sıçrayış, geri dönüşlerle verilerek başka bir olay parçacığıyla kesişme noktasını oluşturur ve böylece diğer olay parçasına geçilir.

Çocukluk yaşantılarından başlayan ve lise yıllarını içeren kesitler, üniversite öğrenimleri sırasında aynı kasabadan oldukları için bir araya gelme şansını yakalayan ve liseden arkadaş olan kadın kahramanla Rolf'un yaşantıları, kahramanın ailesinin Rolf'u benimseme süreci ve düğüne iki ailenin karar vermesi, düğün-balayı ve evlilik yaşantılarını içeren dönemden sonra boşanma ve kadının ailesinin yanına geri dönmesine kadar geniş bir süre, birbirini bu şekilde izleyen geri dönüşlerle yirmi altı bölüme serpiştirilir.

Bu geniş zaman dilimini yapıta göre ikiye ayırıyoruz: Hikaye zamanı ve geri dönüşlerle sözkonusu edilen hikaye zamanı öncesi geçmiş zaman. Olay zamanı sırasını izleyerek seyrederken, geri dönüşlerle gündeme getirilen geçmiş zaman kronolojik bir sıra izlemez.

Düğün törenine gitmeden önceki telaş ve hazırlıklar, birinci bölümün tamamını oluşturur. Okuyucu bu bölümde kadın kahramanın düğün töreni öncesi düşüncelerini öğrenme olanağını bulur. Bundan sonraki ikinci bölümde düğünden vazgeçme düşüncesini Rolf'a söylemesi ve Rolf'un kesin tavrıyla biraz geriye dönülür. Geri dönülen bu kesitte ise, Rolf'un bu konuda kahramana "... ama biliyorsun: Aklıma koyduğum şeyi yaparım." sözleri geri dönüş için kesişme noktasını oluşturur ve kadın kahramanın kendi

kendine verdiği yanıtla başlayan diğer alt bölümde daha geriye, Viyana'daki üniversite yıllarına dönülür.

Kahramanın düşüncelerini izleyerek Rolf'un Doktora töreninin olduğu güne gelinir, kahramanın doktora törenine giderken otobüste yaşadıklarına tanık olunur.

Bir sonraki altbölümde ise artık düğün başlamak üzeredir. Bu bölüm aynı zamanda kahramanın anne-babasının Rolf'u benimsedikleri kesit olma niteliğini de taşır. Düğün tarihi iki aile tarafından kararlaştırılır. Bu bölümde ailelerin yapılacak bu evlilikten dolayı girdikleri ilişkinin bazı kesitlerini izlenir. Artık Rolf ile kahramanın babası yeterince samimi olmuşlardır.

İkinci bölüm bütün olarak ele alındığında, birinci bölümde düğün töreninin hemen öncesinde bırakılan yerden ikinci bölümde yavaş yavaş geri dönülerek üniversite öğrenimi yıllarına gidilir ve zaman ilerletilerek Rolf'un Doktora töreni sözkonusu edilir ve düğüne yaklaşılr. Birinci ve ikinci bölüm tablo olarak gösterilecek olursa elde edilecek veriler aşağıdaki gibidir:

I. B Ö L Ü M		Düğün töreninin olduğu gün, hikaye edilen zamanın başlangıcı
II. B Ö L Ü M	1. Alt bölüm	Düğün töreni öncesi (hikaye zamanı)
	2. Alt bölüm	Üniversite yılları
	3. Alt bölüm	Doktora töreni
	4. Alt bölüm	Düğün öncesi (hikaye zamanı)

İkinci bölümde karşılaşılan geri dönüşler kimi bölümlerde daha karmaşık bir halde okuyucunun karşısına çıkar.

Bazı bölümlerde geri dönüşler geçmişten hikaye edilen zamana doğru ilerlerken, bazı bölümlerde hikaye edilen zamana yaklaşan kesitin bir sonra daha gerisine dönülür.

Sona ilerledikçe, balayından döndükten sonra evlilik yaşantısının başlangıcından itibaren hikaye edilen zamanın gerisine dönüşler azalmaya başlar ve olay örgüsü hikaye edilen zamanın içinde kalarak gerçekleşir.

Düğün günü başlayan ve boşanma gerçekleştikten sonra kahramanın ailesinin yanına dönmesine kadar olan hikaye etme süreci içerisine çocukluk döneminden başlayıp hikaye etmenin son bulduğu zamana kadarki geniş süreç sığdırılmıştır. Olay parçacıklarını kronolojik sıralamaya sokarak özetlersek, olayların gelişim sırası şöyledir:

Kadın kahraman Avusturya'nın küçük bir kasabasında anne-baba ve büyükannesi ile birlikte yaşamaktadır. Rolf, Karl, Albert, Hilde ve kahraman birbirlerini liseden tanımaktadırlar. Aslında Karl kadın kahramana ilgi duymaktadır. Ancak Hilde Albert'i, kahraman da Rolf'u seçerek bir anlaşmaya varırlar.

Kahraman tamamlayamadığı yüksek öğrenimi sırasında Viyana'da Rolf ile yeniden karşılaşır ve lisede çocukça düşünülen şeyler böylece gerçekleşir.

Kadın kahraman ve Rolf ailelerinin onayıyla evlenirler. Kahramanın babası ile Rolf düğünden önce herşeyi, gidecekleri balayı gezisini, hangi evde oturulacağını bile birlikte planlamışlar, kadın kahramana seçecek ya da karar verecek bir şey bırakmamışlardır. Balayına İtalya'ya giderler. Evlilik hayatındaki hoşnutsuzluk daha balayında kendini göstermeye başlar ve sonunda kahraman Hilde'nin kocası Albert ile yasak bir ilişkiye girer. Albert'ten hamile kalan kadın kahramanın çocuğunu, kahramanla bir birlikteliği kendi evliliğinden ve çocuklarından dolayı imkansız bulduğu için kürtaajla yine Albert'in kendi alır.

Kahraman olanları Rolf'a itiraf eder. Rolf ayrılmaya karşı bir tutum sergiler.

Bütün bu olanlar kahramanı ruhsal bir çöküntüye uğratar ve kahraman artık sık sık intiharını düşünmektedir.

Kadının geleneksel yapı içerisindeki çözümsüzlüğü onu boşanmaya kadar götürür. Bütün olumsuzlukların nedeninin kendi olduğunu kabul ederek boşanmayı gerçekleştirir ve ailesinin yanına geri döner.

III. BÖLÜM

EVİLİK KURUMU İLE KADININ KİMLİK SORUNSALI

Kadınların genel toplumsal sorunları içerisinde özel sorunlarla yüklü oldukları yadsınamayacak gerçeklerdendir. Bu sorunların kaynağını toplumsal yapılanma sürecinde aramak gerekir. Bu nedenle yapıtta evlilik kurumunu ve kadının kimlik sorununu ele almadan önce, toplumsal yapılanma süreci içerisinde kadının konumuna genel olarak bir göz atmak yerinde olur. Çünkü yapıttaki kadın figürün çatışmaları burjuva toplumunun bu yapılanma süreci sonunda oluşturmuş olduğu ölçülerle. Bu nedenle kahramanın çatıştığı değerler nasıl oluştuğunu, burjuva toplumunun kadının evlilik kurumu içerisindeki yerini neye göre ve nasıl saptadığını, kadının gelişim çizgisinin tarihsel süreç içerisinde -çalıştığımız yapıtta ilgisi oranında- nasıl bir seyir izlediğini ele almak gerekli görünmektedir.

III.1. Kadının Tarihsel Süreç İçindeki Toplumsal Konumu

Kadının bir toplumdaki rolü, o toplumun benimsediği inanç, zamanla oluşturduğu ve yaşattığı gelenek-göreneklere göre belirlenir. Ayrıca kadının toplumda ikincil ve edilgen bir konumda olması biyolojik bir kaderciliğin sonucu olarak da ortaya çıkar.⁹ Ünlü Fransız feministi Simone de Beauvoir'in "*Biz kadın olarak doğmuyoruz, bizi kadın haline getiriyorlar.*"¹⁰ diye ifade ettiği bu sosyal-psikolojik durum, gerçekte kadına erkek merkezli kabullenişlerle toplumda verilen yerin nasıl biyolojik nedenlere oturtulmak istendiğini vurgular.

Kadınların durumunu en az bilebildiğimiz dönem, paleolitik çağdan ikinci Neolitik döneme kadar olan zamana rastlar. Son yıllarda yapılan çalışmalarda bu çağlarda kadınların toplumsal konumu ortaya konmaya çalışılmıştır. Bilinebilen en eski zamanlarda kadınların daha özgür ve

---

⁹Bkz. Necla Arat, *Türkiyede Kadın Olgusu*, Say Yay., Kasım 1992, İstanbul, s. 20-40.

¹⁰Bkz. Iydia Schieth, *Frauenliteratur, themen texte interpretationen*, cc. buchners verlag Bamberg 1991, s. 15.

erkeklerle yan yana olduğuna, hatta bazı toplumlarda egemen olduklarına dair bilgiler verilmektedir. Toplumsal yapı ve yaşam biçimi değiştikçe kadınların konumu da değişmeye başlamış, kadınlar üzerindeki erkek egemenliği zaman ilerledikçe gelişmiş ve kadınların ikinci planda ve edilgen olmaları bir kader, biyolojik bir gerçek gibi görülmeğe başlanmıştır.¹¹

Antik dönemde oluşan yeni bürokrasinin yardımıyla, ilk olarak kadınlar siyasi ve dini faaliyet alanlarından uzaklaştırılırlar. İkinci olarak ticaretin ve kentlerin gelişmesi ile ortaya çıkan orta sınıfa ait tüccarlar, kendi kadınları dahil olmak üzere tüm kadınları, güç edinebilecekleri zanaat üretiminden ve site yönetiminden atarlar. Artık kadınların toplumsal yapı içerisindeki edilgen konumu asırlar boyu devam edecek zeminine oturtulur.

Avrupalılar'ın özellikle sanat ve edebiyat alanında Yunan kültüründen etkilendikleri bilinmektedir. Benzer şekilde, yaşam biçimlerinde de doğal olarak bu kültür etkisini gösterir.

Avrupada kadınlar daha sonraları arasına belirli haklar elde eder görünseler de aslında durumlarının gittikçe daha da kötüleştiği gözlemlenebilir. Örnek verecek olursak, VII. yüzyılda hem Fransa hem de İngiltere'de kadınların karma manastırlarda erkeklerle aynı kurallara tabi olmaları, hatta buralarda üst kademelerde yöneticilik bile yapmaları, bütün kadınların gayri menkullerde tam varis olma ve bu hakkı erkeklere danışmadan istedikleri gibi kullanabilmeleri, reşit olmayan çocuklarının haklarından yararlanmaları verilen, fakat zamanla geriye alınan haklardandır.

Kadınların toplumsal yaşamda erkeklerle haklarının eşit olması bir yana, insan olarak yaşama haklarının bile orta çağın Engizisyonu tarafından nasıl tasarruf edilebildiğine dair orta çağdan örnekler verebilmek mümkündür. XIII. ve XIV. yüzyıllarda kilisenin yürüttüğü

---

¹¹Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.

Andree Michel, *Feminizm*, çev.: Şirin Tekeli, İletişim Yay. Cep Üniversitesi, Ağustos 1993.

Macit Ceneviz, *Geçmişten Bugüne Kadın*, Bulut Yay., Ankara.1978.

Necia Arat, *Türkiye'de Kadın Olgusu*, Say Yay., İstanbul Kasım 1992

Necia Arat, *Feminizmin ABCsi*, Simavi yay. 1991.

Engizisyonun kadınların tek görevinin doğurmak olduğunu kabul ettiğinden anneyi kurtarmak için çocuğu feda eden ebe ve hekimleri, büyücülükle suçladığını ve onbinlerce kadını diri diri yaktığını anımsatmanın bu konuda yeterli olacağı düşüncesindeyiz. Bu büyücü avı korkunç bir soykırıma dönüştü ve ancak XVIII. yüzyılda son buldu.

Orta Çağ dünya görüşü, daha sonraki asırlarda sürekli bir şekilde toplum bireylerinin düşünce ve kararlarında son derece etkili olduğundan, kadının yakın geçmişe kadar yaşadığı sorunların anlaşılmasında son derece büyük öneme sahiptir. Bu görüş genellikle inanç ve dolayısıyla din temeline dayalı olduğundan, bireylerin aynı toplumda yaşayanlarla ortak değer yargıları oluşturmalarında önemli bir rol üstlenir.

Hıristiyanlık geçmişteki evlilikle ilgili görüşleri yeniden ele alır ve onlara daha anlamlı boyutlar kazandırmaya çalışır, fakat önerdiği ilkeler zamanla söz sahibi din adamları tarafından farklı yorumlara tabi tutulur ve değiştirilir. Doğal olarak bu değişmelere toplumun evlilik anlayışında olumsuz değişmeler ve yorumlara neden olur. Yanlış yorumlar halkın yaşantısında mutsuzluğa yol açan yanlış uygulamalar doğurur. Dinin cinselliğe karşı takındığı tavırın yorumu, evlilik kurumunu insanın mutluluğu ve mantığı ile bağdaşmayacak bir hale sokar. Erkeğe bir takım gereksiz yükümlülükler getirmekle birlikte kadının erkeğin karşısındaki konumunu oldukça yıpratıcı yaptırımlar da öngörür.

Daha sonraki asırlarda da kadınlar erkek egemenliği altında yaşamaya başlarlar. Bilimsel ve sanatsal yönden kabiliyet sahibi orta sınıf kadınları bu yöndeki üretimlerini sadece evdeki bir erkek adına yapar hale gelirler. Kadın sanatçı ve yazarların sayısı manastırların kapatılmasıyla son derece azalır. Toplumsal ve sosyal baskılara rağmen, evlilik kurumuna direnen, hiç evlenmemiş kadınlar, yeniden evlenmeyen dullar büyücülük dahi birçok kötü sayılan durumla suçlanırlar.

XVII. yüzyılda modern yaşamın başlaması, salonlarda kadınların önemli rol oynamalarına yol açar ve kendini sanat ve edebiyata veren kadınların sayısı çoğalır. Bu çağda Fransa'da incelik, zeka ve bilginin değerli tutulduğu, cinsel yönden bütünleşmiş aydın çevrelerin salonlarında bilgili, kültürlü, aydın kadınların sayısı hızla artmaktadır. Böylece kadının, erkeğin dünyasına yeniden girme dönemi başlar.

XVIII. yüzyılda kadın için yeni boyutlar oluşur. Bu dönemde ayrıcalığı olan kadınların özgürlük ve bağımsızlığı biraz daha olumlu olmaya başlar, fakat sıradan kadınların durumunda pek bir değişiklik olmaz. XVIII. yüzyılın birlikte getirdiği toplumsal ve ekonomik değişiklikler, örneğin Avrupa endüstrisi için yeni pazarların açılması, yalnız üretim yöntemlerini değiştirmekle kalmaz, aynı zamanda duygu ve düşünceleri de etkiler. Böylelikle kadınların ekonomik çalışmalara katılabilecekleri yeni bir dönem başlar. Dokuma endüstrisi, elbise ve dantel ticareti, kadınlara özgüydü. Kadın XVIII. yüzyılda kölelik batağından kurtulacağını hayal ederken, bu karanlığa gittikçe daha fazla gömülmekten kurtulamaz. 1789'da patlak veren Fransız Devrimi tüm Avrupa'yı sarsar ve yeni görüşler ortaya çıkar. Bu dönemin en büyük özelliği insan haklarına verilen değerdir. Fakat Fransız Devrimi sonrası kadına önceden vaadedilen eşitlik ve özgürlük hakları verilmez. Aslında 1789 Devriminin öncüleri kadınlardı. Fakat genel yoksulluk, Fransız halkını, özellikle kadınları kötü etkiliyordu. Yaşamını kazanamayan pek çok kadın fuhuşa yönelir ve buna bir de 1789'un kıtlığı eklenince kadınların durumu son derece kötü bir noktaya gelir. Bu açlık, kadınları Ekim'de Versailles üstüne saldırtır. Böylece kadınlar, erkeklerle orantılı bir şekilde eşitlik ve işte çalışma hakkını kazanırlar.

XIX. yüzyılda kadın tarih öncesinde yitirdiği ekonomik önemini yeniden kazanmak ister. Çünkü makina çağında kadın, fabrikalarda üretim etkinliğine yeniden katılmaya başlamıştır. Böylece kadın çeşitli işlere girer ve endüstrideki bu büyük devrim, kadın için yeni ufuklar açar. XIX. yüzyılın başında erkek işçilerden daha çok kadından yararlanılmıştır. Nedeni ise işverenin, daha uzun süre çalıştırıp daha az ücret verdiği kadını maliyeti daha pahalı olan erkeğe tercih etmesidir. Kimi kadınlar işsizliğe, işçi kadınlar ağır iş düşük ücrete, burjuva kadınları ise ekonomik ve siyasi hakların verilmemesine isyan edecek duruma gelirler.

1851 ve 1867'de kadınların siyasal haklarını savunması için John Stuart Mill'in parlamentoya sokulmasına çalışılır. J. S. Mill 1869 yılında, feministlerin en görkemli bildirge olarak kabul ettikleri **Kadınların Boyun Eğişleri Üstüne** adlı yapıtı yazmıştır. Bu dönemde kadınların kazandığı en büyük başarı, bütün eğitim kurumlarına girebilme hakkını elde etmeleridir. Kadınların evli olmadan bir erkekle yaşama ve doğan çocuklarının devlet

tarafından korunmasına yönelik sosyal hak ve yasalarla ilgili talepleri, bu dönemde dikkate alınmaya çalışılır ve üzerinde anlaşılan en önemli görüş tüm ülkelerin kadınlarının haklarını kazanmak için birleşme ve yardımlaşmalarının gerekli olduğudur. Ve böylece Uluslararası Kadınlar Konseyi kurulur.

Kadının toplumsal ve siyasal yönden erkeklerle eşit hale gelmesi, gerek Avrupa'da gerekse Amerika'da büyük çabalar gerektirmiştir. Bu uzun çaba ve savaşımın sonucu kadın yasal haklarını elde etmiş, ama kadın sorunsalı yeni boyutlar kazanmıştır.

Kadının erkekle birlikte özgürlük hakkının olduğunu anlaması ve bunu elde etmeye çalışmasıyla, erkek ve kadın arasında asırlar boyu süren çatışma iyice ivme kazanır.

1970'lerin sonlarına doğru feministler dünyayı kadının bakış açısıyla görerek ve kadınları ölçüt olarak erkek egemenliğini sistematik bir biçimde eleştirmeye başlamışlardır.

III.2. Evlilik Kurumu

Brigitte Schwaiger'in **Denizin Tuzu Nereden Geliyor** adlı yapıtında kadın-erkek sorunsalı ve burjuva evliliğinin aksayan yönleri gözler önüne serilir. Kurum olarak aile irdelenir ve işleyiş biçimine eleştiri getirilir. Manfred Jürgensen'in, Schwaiger'in yapıtı ile ilgili şu görüşü bu gerçeği sergilemektedir: "*Bu yapıtta ne sevgiden şüphe edilir ne de erkek ve kadın birlikteliğine sitem edilir, aksine evliliğin toplumsal işlevi eleştirilir.*"¹² Schwaiger'in bu yapıtı, evliliğin sevgiyi öldürdüğü üzerine olan tezleri destekleyici niteliktedir.

Denizin Tuzu Nereden Geliyor'da geleneksel toplum yapısı içerisinde evlilik, kadının ancak kocasından dolayı saygı görmesini sağlayan bir kurum olarak ve kadının varoluşunun nedeni olarak gösterilmektedir. Yapıtta okuyucuya iç monologlar aracılığıyla bu düşüncenin ne kadar geçerli olduğu aktarılmaya çalışılmaktadır. Çünkü kadın kahraman evliliği ile birlikte toplumda saygın bir yer edinmiştir. Bu yer ise toplumun mesleği ve kariyerinden dolayı benimsediği Yüksek Mühendis Rolf'un kişiliği ve saygınlığının gölgesidir.

Eğilerek selam veriyor manav. Mühendis Bey'in hanımı, buyurun, teşekkür ederim, Doktor Bey'in hanımı, saygılar sunarım, güle güle! Hanımefendiye kapıyı açabilir miyim? (...) Eskiden kimse kapıları açmazdı bana. (DTNG, s. 41)

Burjuva evliliği kadında toplumsal ve bireysel bir değişme sağlar. Toplumların geleneksel düşüncelerinde erkek ekonomik açıdan ailenin başıdır ve dolayısıyla aileyi de erkek temsil eder. Kadın kahraman Rolf ile yapmış olduğu evlilikle birlikte onun ortamına ve evrenine katılır. Böylece kadının evlilik kurumu ile birlikte değişen rolü, evlatlıktan eş olmaya geçmesinden başka bir şey değildir.

---

¹²Manfred Jürgensen, *Deutsche Frauenautoren der Gegenwart*, Bern Francke Verlag, 1983, s. 275.

Ailesinin rengiyle tanındığı ve toplumda öyle kabul gördüğü için gelişimini tamamlayamayan ve kişiliğini tam oluşturamayan kadın, bu sefer toplum içinde benimsenmesini sağlayan ailesinin, açıkçası babasının yerine kocasına gereksinim duyacaktır.

Kocasını, erkek etkinliğine sahip, babasının yerini tutmaya hazır bir adaydır ve kadının yaşamını onun gölgesinde oluşacaktır. Üstelik koca, baba gibi yalnız yönlendirici değil, aynı zamanda talep eden ve istekleri yerine getirilmesini değerlendirmelerinde ölçü alan bir kişidir. Başka bir deyişle, kadının bir obje gibi görülmesi gerçeği varlığını sürdürür.

Hemen evlilik töreninden sonraki balayı döneminde, Rolf kadınlık görevini gönüllü bir şekilde yerine getirememesinden dolayı onu frijit olarak nitelendirir.

... sen frijitsin, diyor Rolf. (DTNG, s. 35)

Ama her ne kadar kadın cinsel ilişkiye girmek istemese bile, Rolf'a söyleyebilecek mantıklı bir açıklaması olmadığından dolayı isteksizliği ancak düşünsel bağlamda kalmaktadır. Rolf'a yapacağı mantıklı bir açıklaması yoktur. Çünkü Rolf'un çıkış noktası erkek ve kadının işlevlerinden çok, toplumun erkek ve kadın hakkında benimsetmiş olduğu evlilik kurumundaki görev anlayışıdır. Bütün isteksizliğine karşın, bir gereklilik olarak cinsellik bağlamında kadınlık görevini yerine getirir:

... çünkü bir kadın öpülmek istemiyorsa, bunu ayrıntılı bir biçimde, nedenlendirmek zorundadır, açıklama yaptığında buna karşılık yine öpülür, çünkü kadınların birşeyler açıklamaya çalışmaları duygulandırır insanı, kadın kadındır çünkü. Erkekler kolayca hayır derler ve istemedikleri zaman yapamazlar da. Hayır diyorum. Oyun başlıyor. (DTNG, s. 25)

Kadın kahramanın Rolf ile evlenmeye karar vermesinden sonra, aile faktörü ve geleneksel değer yargıları ön plana çıkarak kendi gücünü gösterir. Kadın ve Rolf geleneklere göre yetiştiklerinden dolayı ailelerinin bu konudaki düşünceleriyle yönlendirilirler. Kadın evlilik fikrini ailesine açıkladığı zaman bütün avantajların Rolf'dan yana olduğunu görür. Çünkü aile, kızlarının Rolf gibi iyi bir eğitim görmüş ve toplum tarafından belirli

bir saygınlığı olan kişi ile evlenmesini gayet olumlu karşılamaktadır. Rolf kadının ailesi için geleneklere uygun koca adaydır. Geleneksel yapıdaki bir aile, kızlarının iyi bir evlilik yapmasını ister, ama asıl önemli olan toplum tarafından bu kişinin belirli bir saygınlığının olmasıdır. Rolf'da bu özelliklerin hepsi bulunmaktadır:

*Rolf yetenekli ve efendi bir oğlan diyor babam;
annem Rolf'la gurur duyabileceğini söylüyor; önemli olan,
geleneklerimize uygun bir bağlantıdır diyor büyükanem.
(DTNG, s. 16)*

Rolf'daki bütün bu özellikler ailede olumlu bir izlenim bırakır. Aileler tanıştıktan hemen sonra herşey kendiliğinden akıcı bir şekilde gelişir. Hatta babasının damat adayına kendi lastik çizmelerinden birini hediye etmesi, kadın kahramanın evlilik kurumunu artık geriye dönüşü olmayan bir yol olarak görmesine neden olur:

*... babam o akşam, lastik çizmelerinin ikinci çiftini Rolf'a
armağan etmişti. Bundan böyle, balıkta ve avda bir
yoldaşı olacaktı babamın. Geri dönüş yoktu artık. (DTNG,
s. 18)*

Bu da kadının vereceği evlilik kararında babanın, yani ailenin rolünün ne kadar büyük ve yadsınmaz olduğunun bir göstergesidir. Babanın yakınlık duyduğu ve benimsediği bir adayı, babanın onayı olmaksızın reddetmek ya da karardan vazgeçmek mümkün değildir.

Kadın kahramanın ailesi Rolf'u damat olarak benimsedikten hemen sonra düğün gününü kararlaştırırlar. Kadın ve Rolf herkesin gözü önünde, geleneksel bir törenle birleşirler. Gerçekleşmekte olan evlilik bir birlikte yaşamak arzusundan çok sonunda teslim olunması gereken bir zorunluluk, üstelik karar verdikten sonra artık geri dönülmesi mümkün olmayan bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahraman kendisini inanmadığı halde mutlu olmaya koşullandırmaya çabalamaktadır. Bu aynı zamanda çevresinin de evlilik kurumu ile ilgili değer yargılarının ve davranış biçimlerinin yarattığı bir koşullandırma olarak da değerlendirilebilir.

*Artık mutlu olmamız gerek. Başka türlü
düşünülemez. (DTNG, s. 22)*

Kadın evliliğe adım atmış olmakla hala ailesine karşı sorumluluğundan bir şey kaybetmiş değildir. Sorun yalnızca kadının toplumsal bir birey olarak mutlu olması ya da olamaması değildir. Yapılan evliliğin toplumsal standartlara uygun ve bu ölçülere göre yolunda olması aynı zamanda kadının ailesine karşı devam eden sorumlulukları içerisindedir. Bu sorumluluk duygusu, topluma duyurulduktan sonra geri dönüşü imkansız kılan etkenlerden biridir:

Annen ve baban seviyorlar seni, beni de, yani onları hayal kırıklığına uğratmamalıyız. Üniversite diploması almanı, bir yol seçmeni, kendine bir yer edinmek için çaba göstermeni bekliyorlardı, sen onları kırdın. Evliliğin onlar için son umuttu. (DTNG, s. 37)

Böylece toplumsal değer yargıları kadın kahraman-Rolf evliliğinde de kesin ve gözardı edilemeyecek çizgileriyle karşımıza çıkar. Yapıtın kadın kahramanı da çevresinin, dolayısıyla toplumun beklentilerini baskı altında tutulan özgürlüğünden ödün vererek yerine getiren bir bireydir. Yapıtta böylece evlilikle birlikte kadının yasal köleliği başlar.

John Stuart Mill de bu düşüncelere koşut olarak evlilik kurumları hakkında şunları söylemektedir: "*Evlilik yasanın tanıdığı tek gerçek köleliktir.*"¹³ Yapıttaki evlilik ilişkilerine baktığımız zaman yazar, Mill'in tezini vurgular gibidir. Evlilik kadını erkeğin boyunduruğuna soktuğundan, karı koca ilişkilerinin doğuracağı sorunları bütün keskinliği ile yaşayan kadındır. Bu yüzden kadın kahramanın eşi ile birlikte yaşadığı evi bir hapis haneye benzetmesine şaşırılmamak gerekir:

Güzel bir ev, içinden kaçılması olanaksız bir hapis hanedir. (DTNG, s. 20)

Schwaiger erkeğin kadın üzerinde belirli bir egemenlik kurduğu olgusunu bu yapıttaki evlilik kurumunda sık sık vurgular. Geleneksel koca rolünü Rolf çok iyi bir biçimde yerine getirmekte ve bu kimliği tamamen benimsemiş görünmektedir. Evlilik, toplumsal bir güç denemesi olarak ekonomik gücü elinde bulunduran Rolf'un karakteri ile kendini gösterir.

¹³August Bebel, *Kadın ve Sosyalizm*, çev.: S. N. Kaya, İnter Yay., Kasım, 1991, İstanbul, s. 13.

Bundan dolayı kadın ve erkek arasında olan sevgi bağı kadın kahramanın gözünde yerini yavaş yavaş nefrete bırakır:

Nefret ediyorum ondan. (DTNG, s. 39)

Rolf, herşeyi ve en doğruyu bilen bir koca olarak karısını yönlendirmeye başlar. Böylece kadın ve Rolf'un arasında büyük bir iletişim sorunu ortaya çıkar. Kadın kocasının kendisini yönetmesinden ise son derece rahatsız olmakta ve kendisini yönlendirmeyecek birisi ile konuşabilmeyi istemektedir. Kadın Rolf'un tutumundan o denli rahatsızlık duymaktadır ki, iletişim kuracağı insanda aradığı tek şey olarak "akıl öğretmeme" koşulunu görmektedir. Hatta çöp kutusu-cadde gibi iletişim kurulması olanaksız şeylerle konuşmayı bile düşlemesi kadının evlilik kurumundaki bu yönlendirme olgusundan duyduğu rahatsızlığı son derece güzel bir şekilde ortaya koymaktadır:

Bana akıl öğretmeyecek birisi ile konuşabilmeyi istiyorum. Çöp kutusuyla! Caddeye uzanıp cadde ile konuşabilirim. (DTNG, s. 35-36)

Kadın kahramanı böyle olumsuz düşünmeye sürükleyen olaylar, daha önce de değindiğimiz gibi onu evlilik dışı bir birlikteliğe iter. Kadın gücünü onun üzerinde denemeyecek birisi ile evlilik dışı bir ilişkide cinselliği ve duygusallığı yaşamak isteyecek ve aradığı bütün bu nitelikleri Albert'de bulabileceğini düşünecektir. Bu açıdan bakıldığında bu ilişki kadının evlilik kurumu ile ilgili geleneksel düşüncelere bir başkaldırı olarak değerlendirilebilir.

Yapıt boyunca sürekli olarak karşımıza çıkan geleneksel evlilik kurumunun zorunlulukları, zamanla kadın kahramanı dayanma sınırını aşan bir boyut kazanır ve Albert ile olan yasak ilişkisini daha fazla gizli tutmak istemez. Bunu açıkladığında, kocasının kadını son derece şaşırta tepkisi, geleneksel konumda koca olarak karşımıza çıkan Rolf'un başkalarını ve gelenekleri nasıl birinci derecede dikkate aldığını ve evlilikte bireysel olarak yaşanması gereken derinliği nasıl ikinci plana ittiğini ortaya koymaktadır:

Ona herşeyi itiraf ettiğimden beri, odalarda dolanıyor geceleri, kendi kendine konuşuyor, düşüncelerini

sürükleyip götürecek bir şeyler arıyor içki dolabında. (...) İnsanın uzlaşmak zorunda olduğu düşünceler var, onlara rağmen yaşamını sürdürebilmesi için varlıklarına alışması gereken düşünceler. (DTNG, s. 103-104)

Dün nerdeydin? Albert'leydim. Sana yasaklayamam bunu, diyor Rolf. Evet, biliyorum. Peki Albert'i bir daha görmemeni rica etsem senden. (DTNG, s. 110)

Çevrenin ve ailenin evlilik kurumuna bakış açısını, kadın kahramanın boşanma düşüncesini ailesine açıkladığı zaman karşılaştığı tepkilerde daha açıkça görürüz. Anne, kızının Rolf'dan ayrılması durumunda çevrenin göstereceği tepkileri kızının mutluluğundan daha fazla önemsemektedir. Schwaiger burada çevrenin ve ailenin evlilik kurumuna nasıl baktığını ve kadının bir birey olarak bu kurum içerisindeki işlevinin çevrenin normlarına göre belirlendiğini vurgulama çabası içerisinde:

Annem, kendilerine bunu yapmamamı istiyor. Ne yaparlarmış sonra, kasabanın dedikodusu, hem ben iyi düşünmüş müyüm? İnsanlar başkasının zararına sevinirler. Yataklara düşer baban. Aileden biri Rolf, hem her evlilikte sorunlar olur. (DTNG, s. 132)

Annesi Rolf'dan boşanması yerine bir çocuk yapması gerektiğini savunmakta ve böylelikle kadının boşanmakla ilgili düşüncelerini ortadan kaldırdığını düşünmektedir. Çocuk unsuru, toplumsal zorunluluk sonucu sürdürülmesi gereken evliliğin bir güvencesi, ayrılma tehlikesine karşı caydırıcı bir güç olarak görülmektedir. Bu düşünce aslında bir düş kırıklığı bir aldanmadır. Çünkü kadının ve erkeğin kendi başlarına yaratamadığı bir bütünlüğü, bir sıcaklığı, bir değeri çocuk aracılığıyla elde edebileceklerini sanmaları bir yanılısamadan öteye gidemez.

Babamı rahatsız etmememi söylüyor annem, hem Rolf'la neden bir çocuk yapmıyor muşuz bunca zamandır, bir çocuk meşgul ederdi seni. (DTNG, s. 132)

Yazar bilinçli bir biçimde günümüzdeki boşanma olaylarına değinerek ailenin ve çevrenin bu konudaki genel görüşlerini aktarır. Çoğu evli çift anlaşamamalarına rağmen çocuk olduğundan dolayı bu kurumu ayakta

tutmaya çalışırlar. Bir çok evli çift çocuklarını düşünerek birbirlerine olan sevgi ve saygının çoktan bitmiş olmasına rağmen evliliklerini devam ettirmektedirler.

Schwaiger'in yapıtında kadın kahramanın ailesi için çocuk evliliği ayakta tutan bir unsur olarak görülürken, diğer karakterler olan Hilde ve Albert için de evlilik olgusu çocuk olduğundan dolayı bir zorunluluk haline dönüşmüştür. Albert' de kadın kahramanla ilişkisini bitirmesinde gerekçe olarak çocuklarını öne sürmüştür. Yazarın asıl vurgulamak istediği şey kanımızca, evli çiftlerin arasında sevgi ve saygının bitmesinden sonra sadece birbirlerine zarar vermektен ve birbirlerinin kişiliklerine saldırmaktan öteye gidememeleridir. **Denizin Tuzu Nereden Geliyor**, yazarın bilinçli olarak bu anlayışa karşı olduğunu ortaya koyan çok sayıda kesitler içerir. Schwaiger böylece çocuğun, mutsuz evliliklerin ne olursa olsun sürdürülmesi aracı olarak görülmesine eleştirel açıdan yaklaşma olanağı bulur.

Albert bu söyleneni duymamış gibi görünüyor; yeniden: Hey, bana baksana, beni aptal mı sanıyorsun? Sonra da, yalnızca evli insanların birbirlerine söylediği birşey söylüyor Albert'e. Bütün bunlara çocuklar yüzünden katlandığını. Albert de çocuklar yüzünden katlanıyor. O çocuklar da günün birinde kendi çocukları yüzünden katlanacaklar ve belki de arada bir, aynı sözlerle iğneleyecekler birbirlerini, hiç bir şeyi yıkmayan, yalnızca yaralayan sözlerle. (DTNG, s. 93)

Schwaiger, evlilik kurumuna yaklaşırken kadın ve erkeğin birer birey olarak oynadıkları rol kadar çevrenin ve çevreye egemen kuralları da ön plana çıkarmaya çalışır. Nitekim Rolf'dan boşanma aşamasına gelince, hatta boşandıktan sonra onu sevdiğini farketmesi bu bağlamda yazarın eleştirel bakış açısının toplumsal değer yargılarının belirlediği bir evlilik kurumu üzerinde yoğunlaştığını kanıtlamaktadır. Kadın aslında Rolf'dan değil, evlilik kurumunun bu kısıtlayıcı ve bağlayıcı kurallarından kurtulmuştur. Artık özgürdür. Hiç bir şeyi salt başkaları istiyor diye yapmak zorunda değildir. Herşeyden önemlisi artık rol yapmak durumunda değildir. Kendisini yönlendirebilecek bir bilinçlenme süreci içerisine

girmiştir. Kadın Rolf'dan ayrıldıktan sonra onunla ilgili düşüncelerinin, Rolf'dan çok Rolf'u şekillendiren değer yargılarına yönelmesi şaşırtıcı değildir. Kadının burada evlilik olgusuna, ya da Rolf ile olan ilişkisine bakış açısının bu bilinçlenmenin bir ürünü olarak görülebilir. Onun değerlendirmelerini hem bireysel hem toplumsal niteliklidir. Bir başka deyişle; yazar onun değerlendirmeleri aracılığıyla evlilik kurumunun, kadınının bir birey olarak kimliğinin ve duygularının ne denli zedelendiğini ortaya koymaktadır. Kadının, Rolf ile ilgili düşüncelerinin değişmesi bu nedenle oldukça önemlidir.

Çünkü ayrıldığımızdan beri yeniden sevmeye başladım onu. Durmasını ve beni yeniden öpmesini istiyorum, burada otomobilde, onu seviyorum çünkü ve o zavallı sırtını okşamak istiyorum, onu sevdiğim için, artık sevmek zorunda olmadığım için, nefret ettiğim o değildi, (...) insanların değiştirdikleri Rolf'tu. (DTNG, s. 143)

Schwaiger, sonuç olarak evlilik kurumunu toplumsal yargıların oluşturduğu bir kurum olarak yargılar. Kadın ve erkeği bir birey olarak eleştirmesine karşın, toplumsal yapıdan kaynaklanan aksaklıkları daha ağırlıklı olarak ön plana çıkarır.

III.3. Kadının Kimlik Sorunsalı

Brigitte Schwaiger, kadının birey olarak kendisini algılayabilmesi olgusuna yapıtında geniş yer verir. Kadının içine düştüğü kimlik sorunu kadın kahramanın gerek kişisel gerek toplumsal yaşantıları ve deneyimleri aracılığıyla okuyucuya sunulur.

Kadın kahramanın adı yapıtta hiç geçmemektedir. Bu dikkat çekici bir özelliktir. Prof. Dr. Yılmaz Özbek, Barbara Frischmuth'un yapıtlarında kadın erkek sorunsalına yaklaşırken yazarın şahıs zamirlerini, şahısların kimliklerine tercih etmesini kadınlara yapılan haksızlıkları vurgulamak için bir üslup özelliği olarak gösterir.¹⁴ **Denizin Tuzu Nereden Geliyor** adlı yapıtta da benzeri bir durum söz konusudur.

Yapıtın tamamının kadının kendisi ve çevresiyle iç monologlar şeklinde gerçekleşen hesaplaşmalardan oluşması teknik bir gerekçe gibi görünse de, kahramanın kişisel yaşantısının aslında evrensel boyutta mesajlar içeriyor olması da ad vermeme konusunda gözardı edilmeyecek bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Schwaiger, böylece yapıtında irdelediği sorunların roman örgüsünün dışına taşan bir başka boyutunun daha olduğunu duyumsatma olanağına kavuşur. Bir başka deyişle yazar, yapıtında söz konusu ettiği şeyleri bütün kadınların ortak sorunu olarak gündeme getirerek ezilmişlik duygusunun, pasiflik ve kendi kimliğini bulamamışlık olgusunun bütün kadınların ortak sorunu olduğunu vurgular.

Denizin Tuzu Nereden Geliyor, kadının bir birey olarak kimlik sorunun boyutlarını neredeyse bütün yönleriyle irdeler. Schwaiger özellikle aile ve çevreyi bu sorunun oluşumunun baş sorunluları olarak gösterme çabası içerisindedir.

Yazar bu bağlamda kadınlığın sonradan kazanılan ailenin, eğitimin, çevrenin ve toplumun etkileri altında kurulup gelişen bir durum olduğunu vurgulamakta ve kadının kadın olarak alinyazısını belirleyen aile ve toplumdur düşüncesini dile getirmektedir. Burada yüzyılımızın ünlü

---

¹⁴Bu konuda bkz.: Prof. Dr. Yılmaz Özbek, **Barbara Frischmuth'ta Kadın-Erkek Sorunsalı**, Fen-Edebiyat Fakültesi Yay.: No. 66, Edebiyat Kesimi Yay.: No. 42, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü: No. 8, Erzurum, 1989, s. 2-3.

feminist kadın yazarlarından Simone de Beauvoier'in "*kadın olarak dünyaya gelinmez, kadın olunur*"¹⁵ düşüncesi adeta onaylanır gibidir. Zira yapıtta kadın kahramanın nasıl bir kimliğe bürünmesi gerektiği toplum ve aile tarafından belirlenir.

Yapıttaki anlatıcı, ben-anlatıcıdır. Schwaiger, iç monologlar ile kahramanın çevresine karşı davranışları ve tavırları ile bu kimlik arama sürecini aşama aşama, yapıtın başından sonuna kadar olay örgüsü içinde aktarır. Fakat kadın kahramanın kendi kimliğini bulma çabası belirli aşamalardan sonra ortaya çıkmaktadır. Kadının ilk önce kendisiyle özdeşleştirdiği insanlardan veya kimliklerden kurtulması gerekmektedir.

Denizin Tuzu Nereden Geliyor'un kadın kahramanı kendi geleceği ile ilgili kararları bağımsız bir şekilde kendisi verememektedir. Bu olay çocukluktan başlayıp yetişkin bir birey oluncaya kadar sürmektedir. Kahraman, çocukluğunda kendisini arkadaşlarıyla özdeşleştirmiş ve hep birilerini taklit etmiştir. Çünkü ona, ailesi ve çevresi kendi kararlarını kendisinin verebileceğini, kendi kimliğini bulması gerektiğini anlatmamışlardır. Bundan dolayı o çocukluğundan itibaren kendisini hep başkalarıyla özdeşleştirmiş ve onlara sığınarak kendi benliğini-kimliğini bulmak için bir çaba sarfetmemiştir.

Kadın kahraman çocukluk dönemlerinde kendisinin, hep arkadaşlarını örnek aldığını, onların yazılarını taklit ettiğini ve her zaman birilerine hayranlık duyduğunu anlatır. Bu da onun kişiliğinin oturmadığının, başkalarının gölgesine sığındığının, kendini bulamadığının bir işareti olarak görülebilir:

O zamanlar yuvarlak bir yazım varmış. Benim yazım değil. Gerlinde'ye hayrandım, öylesine işlek yazardı ki, taklit ederdim onun yazısını. Sonraları, köşeli yazısı olan bir kıza hayran oldum. O yüzden köşeli yazmaya başladım. Daha sonra babam gibi yazar oldum. (DTNG, s. 60)

---

¹⁵Bkz., Necla Arat, **Kadın Sorunu**. Say Yay., Ağustos 1986, İstanbul, s. 13.

Kahraman kendisinin hep birilerinin etkisi altında olduğunu vurgular. Babası onun liseyi bitirdikten sonra kendisi gibi doktor olmasını istemektedir, çünkü doktorluk babasına göre saygınlığı olan bir meslektir. Ama kadın ise oyunculuk eğitimi görmek ister, fakat baba unsuru kahramanın üzerinde belirli bir otoriteye sahiptir. Doğal olarak kahraman doktorluk eğitimini kabul etmek zorunda kalır. Bu olaydan yola çıkılarak kadının kimliğini babasının üstlendiği ve bütün yetkilerin baba elinde olduğu saptanabilir. Aile ve çevre kadının bir birey olarak karşımıza çıkmasını engelleyen en önemli faktörlerdir. Her türlü olaya aile ve çevre bir kimlik vermektedir. Herşey aile ve çevrenin istekleri doğrultusunda gelişmektedir. Burada yazar dolaylı olarak toplumsal baskılara ve aile kurumuna bir eleştiri getirmektedir.

Baba her ne kadar kızını kendi kararlarını vermekte özgür bırakmış gibi görünse de, yine de onu yönlendirmekten vazgeçmez. Eğitim konusundaki kesin kararı da kızının yerine o vermiştir:

Sana bir dönem hak tanıyorum, demişti babam, bu zamanı istediğin gibi kullan. Viyana'da gez dolaş, sonra kararını ver. Ama, şunu sana şimdiden söylüyorum demişti; gerçekten tatmin edici tek öğrenim tıp öğrenimidir. Öyleyse tıp. Oyunculuk, satıcılık ya da gazetecilik değil. (DTNG, s. 45-46)

Kadın kahramanın evliliği ile birlikte, rolü, evlathıktan eş olmaya doğru değişim gösterse de, erkek karşısındaki durumu değişmez. Babanın yerine geçen koca da aynı egemenliğe sahip özelliktedir. Babanın üstlendiği kadının kimliği, evlendikten sonra koca tarafından şekillendirilme sürecine girer. Bu kez de kendisini kocasıyla özdeşleştirir. Kadın kahraman kendisinin artık Rolf'un malı olduğunun bilincindedir:

Ben ben değilim. Rolf'un karısıyım. (DTNG, s. 41)

Kadının herşeyini paylaşabildiği tek dostu vardır, o da Karl'dır. Karl onunla evlenmek istemiş, ama o Rolf'u tercih etmiştir. Evlendikten sonra da Karl ile biraraya gelip şiirler okurlar ve birlikte bunlar üzerinde yorumlar yaparlar. Karl çevre tarafından pek sevilmemektedir, çünkü o toplumdaki yanlış düzeni ve haksızlıkları her zaman ve her yerde eleştirmekten

çekinmemektedir. Kadın ona karşı aşırı bir hayranlık duymaktadır. Onun, kendinden emin, ne istediğini bilen bir kişiliğe sahip olması kahramanı cezbetmektedir. Schwaiger yapıtında iki tezat kişiliği vermiştir. Karl sağlam bir kişilik örneği sergilerken, kahraman hep başkalarının etkisinde kalan, başka bir deyişle, kaderi hep başkalarınca belirlenen bir görüntü çizer. Kahramanın Karl'a duyduğu büyük hayranlığın temel nedenlerinden birisi de kişilik yapılarındaki bu farklılıktır. Ancak Karl'ın entellektüel yapısı ve kahramanın kompleksinin de Karl'a duyduğu ilginin önemli bir nedeni olduğu düşünülebilir. Bu durum kadın kahramanın Karl'ın ona yazdığı mektuplarla ilgili düşüncelerinde belirginleşir:

Sartre ve Camus okumuştum Karl. Bana yazdığı bütün mektupları sakladım. Biri bana anlayamayacağım kadar akıllıca mektuplar yazdığı için öyle gururlanıyordum ki. (DTNG, s. 62)

Kocası Rolf ise bu arkadaşlıklarından memnun değildir. Rolf, Karl'ın kendilerine denk olmadığını düşünmektedir:

Neredeydin? Karl'da diyorum. Bundan hoşlanmıyorum diyor Rolf. Neden? Karl bizim dengimiz değil çünkü. (DTNG, s. 78)

Yapıttaki "ben" sürekli anlatır, konuşur, açıklar, sorular sorar, kendi kendisi ile konuşarak sorunları gösterir, geri dönüşlerle romandaki olay örgüsünü anlatır. Anlatıcı "ben" in sergilediği, silik ailesi ve toplum tarafından yönlendirilmeye son derece açık kişiliği olay örgüsünün akışı içerisinde olumlu manada bir değişim sürecine girer. Artık kahraman kendisini başkalarıyla özdeşleştirmek yerine kendi kimliğini bulma çabasıdır. Kadın ilk defa kendi varlığının farkına varmakla birlikte bunu başlangıçta tam olarak dışı vuramaz. Çünkü kendisine verilen eğitim ve aile içindeki yetişme biçimi kendi düşüncelerini açığa vurmasına engeldir.

Kadın kahraman ilk defa düğün töreninde kendiyle bir hesaplaşma, kendini irdeleme sürecine girer ve ilk defa "hayır" sözcüğünü kullanır. Ama bu "hayır" sözcüğünü dışarıya yansıtmadan sadece aklından geçirir. Böylece kadın ilk kez bir ikilem içinde kalır. Öyle ki, rahibin karşısında "evet"

derken "hayır" diye düşünmesi ne istediğini bilmemekten kaynaklanmaktadır. Kadında bu düşünce bir kişilik çatışmasını doğurur. Bu da kendini tanıma yolunda attığı güven dolu ilk adımdır. Rolf'u sevdiğini sanmasına rağmen, rahibin önünde evet derken, aklından hayır diye geçirmesi, romanın asıl konusunu oluşturan kadının kendisiyle hesaplaşma sürecinin başladığını kanıtlamaktadır. Bu aynı zamanda onun kimlik arayışı başlangıcı veya bilinçlenme aşamasına geçişinin de bir işareti olarak görülebilir:

*Rahibin önünde evet dedin ve hayır diye düşündün.
Yalan söyledin yani. (DTNG, s. 19)*

Kahramanın ben diyebilmesi, ayrı bir bütün olarak kendinin farkına varabilmesi bu olay örgüsüyle ortaya çıkar. Böylece kadın düşünsel bağlamda da olsa kendi gözünde kendisini kavrama ve *ben, benim* diyebilme ve bunu duyabilme gereksinmesi içine girmiştir. Bununla birlikte, onun kimliğini sorgulama sürecine girmesi bile büyük bir aşama olarak görülmelidir. Çünkü yaşamındaki hemen hemen herşeyi başkaları planlamaktadır. Düğün töreni, balayı gezisi, otelin rezervasyonu gibi düğün ile ilgili herşeyi Rolf ve babası planlamışlardır. Bu durum onun kendisini hiç bir işe yaramaz biri olarak görmesine neden olmaktadır. Bir ev kadını olarak sofrayı hazırlamaktan, toplamaktan, bulaşıkları yıkamaktan, yemek yapmaktan alışveriş etmekten başka bir işe yaramadığı düşüncesi onu sürekli olarak meşgul etmekte ve ev kadını olarak kendisini işlevsiz görmektedir:

*Mesleği: Ev kadını, yazıyor yeni pasaportumda.
Salyangoz yazmaları gerekirdi. Salyangoz. Saç rengi:
Boyalı. Göz rengi: Kahverengi. Özellikleri yok, yazıyor
pasaportta. Nasıl yok? Yanlızca ilk bakışta görülemiyor.
Özellikleri: Pasaklı, acımasız, nankör, tembel, küstah.
Sofra hazırla, sofrayı topla, bulaşık yıka, alışveriş et,
yemek pişir, sofrayı hazırla, sofrayı topla, bulaşık yıka.
Akşama ne pişireceğim. Yılda üçyüzaltmışbeş defa bu
soru: Akşama ne pişireceğim? (DTNG, s. 40)*

Kadın kahramanın bu olumsuz düşüncelerinde Rolf'un da büyük payı vardır. Kocasını onu sürekli aşağılamakta ve onunla alay etmektedir. Kadının

yaptığı herşey Rolf için bir alay konusu olmakta ve her seferinde onda kusurlar bulmaktadır. Kadın ise bu konumda bir kukladan farksızdır. Kadın böylece etkinliğini kendi dışındaki güçlerin denetimine bırakmak zorunda kalmakta ve onların açısından kendi kimliğini biçimlendirmektedir. Sonuçta ise kolayca etki altına alınabilecek çelişkili ya da sorunlu bir bireysellik ortaya çıkar.

Schwaiger, kadın kahramanın erkeklerle olan ilişkilerindeki çaresizliği vurgular. Kadının yaşamındaki erkek ister baba, ister eş, ister sevgili olsun, onu sürekli şekillendirme, yönlendirme rolü üstlenir. Rolf, karısı üzerinde sadece baskı kurmakla yetinmez, aynı zamanda onun kendisini işlevsiz görmesine neden olmaktadır. Onunla birlikte vals alıştırılmaları yaptıkları sırada kadına ne kadar hantal olduğunu söylerken karşısındaki insanın o anki duygu ve düşüncelerini umursamamaktadır. Çünkü Rolf için önemli olan, baloda yanında güzel dans eden bir kadının bulunmasıdır:

... sola bir-iki, sola dönerek vals alıştırılmaları yapıyoruz şimdi, sabırlı ol, öğreneceksin, bu valsini benimle önümüzdeki Mezunlar Derneği Balosunda yapmalısın, başını geriye at, zarif ol, esnek, neden bu kadar hantalsın, böyle daha iyi, bir ki, üç bu kadar büyük adım atma, köpeğin patilerine basma, böyle baston yutmuş gibi durma, kolunu, kolunu... öyle sert değil, yumuşak ol, evet bu iyi. (DTNG, s. 76)

Çünkü kendisinin bir köle gibi kullanıldığını Rolf'la hiçbir ortak karar alamadıklarını, herşeyin kendisi dışında gerçekleştiğini düşünmektedir.

Kadın artık Rolf'a ve evlilik kurumuna katlanamamaktadır. Ve bunda Rolf'un karşılığında hiçbirşey vermeden almayı bilen bir kişiliğinin de önemli bir rol oynadığını anladığı için sevgisi gün geçtikçe nefrete dönüşmeye başlar.

Kadın kahramanın içinde bulunduğu kimlik bunalımının nedenlerinde birisi de içten içe iletişim sorunuyla karşı karşıya olmasıdır. Rolf ve kadın, Rolf'un işinden ve verdiği talimatlardan başka pek bir şey konuşmamaktadırlar. Kocasını daha misafirler gelmeden ona bir takım direktifler vererek, yapması gerekli olan şeyleri tek tek ayrıntılı bir şekilde

onun kafasına sokmaya çalışır. Rolf karısına sanki bir çocukmuş gibi davranmaktadır. Bir şey yapacakları, bir misafir kabul edecekleri ya da bir yemeğe katılacakları zaman, kadının nasıl davranması gerektiğini hep Rolf belirler:

Seninle konuştuğum zaman dinliyor musun beni, diye soruyor Rolf. Evet. Ne düşünüyorsun? Söylediklerini. Ne söyledim? Bu akşam seni utandırmamam gerektiğini. Başka? Albert ile Hilde'ye karşı kibar olmam gerektiğini. Başka? Ve konuşkan. (DTNG, s. 90)

Kadın, kahramanda bu talimatlara hep boyun eğer. Fakat kadının ilk planda olaylar karşısında gösterdiği boyun eğmişlik, zamanla bir başkaldırıya dönüşür. İlk başlarda kocasının bütün söylediklerini uygular. Ancak zamanla kendi başına karar verme sürecine girer.

Kadın edilgen, sessiz, yumuşak, kurallara uygun kendine yakıştırılan toplumsal rolü kabul eden kişilik ile aktif, hırçın, kurallara uymayan bir kişilik arasında tercih yapma zorunluluğuyla karşı karşıya gelir. Schwaiger, onun tercihinin ikinci seçenek olduğunu duyumsatmaya ve bu bağlamda geleneksel kadın rolünü ön plana çıkarmaya çalışır. Kadın gerektiğinde kullanılabilen, sonra bir kenarda unutulmuş eşya olmaktan kurtulmak, çevreye ve geleneklere karşı koymak, yaşaması için çizilmiş hatların arasından çıkıp kurtulmak, kendi yaşantısını artık kendi belirlemek istemektedir. Kadının yaptığı, ona uygun görülen yaşama biçimine karşı bir çeşit başkaldırıdır.

Kahramanın ilk defa geleneksel kimliğine başkaldırması, Albert ile evlilik dışı bir ilişkiye girmesiyle ortaya çıkar. Albert ile rastlantı sonucu yakın bir ilişkiye girer. Bu ilişkinin başlaması görünürde rastlantısaldır ancak gerek bu ilişkinin olay örgüsünde oynadığı rol, gerekse yazarın, kadın kahramanın kimlik sorununu bu ilişki aracılığıyla sık sık gündeme getirmesi bunun rastlantısal olmaktan çok bilinçli bir seçim olduğu düşüncesini kuvvetlendirir. Bu nedenle söz konusu ilişkiyi bu bölümde ağırlıklı olarak irdelemenin, kadının kimlik sorununun boyutlarını ve bu sorunun iç dünyasında neden olduğu araz ve çalkantıları ortaya koymak açısından bir gereklilik olduğu düşüncesindeyiz. Onunla olan bu birliktelik kişiliğinin gelişmesinde giderek önemli rol oynamaya başlar. Bu evlilik dışı

birliktelik otoriter kocasından tek kurtuluş yoludur ve ancak bu ilişki sayesinde evliliği biraz olsun katlanılabilir bir hal alacaktır.

Doğal olarak, bu ilişki toplumun değer yargılarını zorlamaktadır. Bütün bunlara rağmen Albert'e olan düşkünlüğü giderek artmaktadır. Üstelik kadın bu ilişkinin kendisine olan güvenini artırdığını da farketmiştir. Öylesine olumlu değişmiştir ki, babası bile kendisindeki bu olumlu değişikliğin farkına varmıştır, fakat babası bunun gerçek nedenini bilmemekte, bu gelişimi kahramanın evliliğe borçlu olduğunu sanmaktadır:

Akıllandın sen, diyor babam, insan artık konuşabiliyor seninle. Önceleri dalgalı suyun dipten karıştığı kum gibiydin. Şimdi su duru. Kum dibe çöküyor. Bardaklarımıza konyak dolduruyor ve siyah sigaralarından bir tane ikram ediyor bana, şimdi karşısında oturan yetişkin biri çünkü. (DTNG, s. 82)

Bu evlilik dışı ilişkide de kadın hep edilgen, sevgili de etken konumdadır. Aslında kurallar hep aynı, sadece erkekler farklıdır. Albert'in sevgisi de Rolf'un sevgisinde olduğu gibi bir güç denemesi olarak karşımıza çıkar. Bu güç, kadının okşanmasına, cinsel obje olarak kullanılmasına yöneliktir. Bu beraberlikte de kadın bu kez Albert'e ait olduğunun bilincine varmıştır, çünkü bu ilişkide de boyun eğmeler başlamıştır:

Albert, omuzlarımı çürüklerle damgaladı. Ona aitim ben. Onun dudakları altında büyüdü göğüslerim. Onun deneyimleri, onun buyrukları, benim boyun eğişim, onun bırak kendini, bir kez olsun bıraksana! sı. (DTNG, s. 87)

Bu evlilik dışı birliktelik ile kadın topluma ve ailesine karşı bir tepki göstermektedir. Bu da, kadının toplumu ve ailesini artık umursamadığını, kendi isteklerini önplanda tuttuğunu ve bunun için mücadele ettiğini göstermektedir. Kadın kahraman kendisine olan özgüvenini kazanmış ve evlilik dışı ilişkisini daha fazla gizli tutmayı istemeyecek kadar cesaretlenmiştir. Ama bu kararını Albert'e açıkladığında hayal kırıklığına uğrar. Çünkü Albert evliliğini tehlikeye sokmak istememektedir, onun için bu ilişki geçici bir beraberlikten öte birşey değildir. Artık onun da kocasından farklı olmadığını düşünmekte ve ailesine sitem etmektedir.

Çünkü ailesinin onun hayatın gerçeklerini tanınmasına bilinçli-bilinçsiz engel olduğuna inanmaya başlamıştır. Eğer ailesi ona herşeyi, bütün gerçekleri önceden tüm çıplaklığıyla anlatmış ve onu kendi kişiliğini bulmaya yönlendirmiş olsaydı, kahraman böyle bir sorunun ortaya çıkmayacağını düşünmektedir.

Schwaiger, kadının bilinç akımı tekniği ile yansıtmaya çalıştığı düşünceleri ile, onun içinde bulunduğu ruhsal durumu ve bu durum karşısındaki tepkilerini açık bir şekilde ortaya koyma olanağına kavuşur:

Albert evliliğini tehlikeye atmak istemiyor, öyle aklına esince ayrılmaz ki insan. Neden okşuyor beni bunu söylerken? Yalansız olmuyor bu hayatta. Bunu şimdi o mu söyledi, yoksa ben mi düşündüm? Albert de Rolf gibi konuşuyor artık. Anne, baba niye hazırlamadınız beni buna? Neden bu kadar çok şey sakladınız benden? (...) Anlıyor musun, diyor Albert, bir soru değil bu; 'bu işler böyledir' anlamına geliyor. (DTNG, s. 103)

Evliliğindeki mutsuzluk, Albert ile olan ilişkisinin çıkmaza girmesi kahramanı bunalıma sürükler. Bazen intiharı ve kendisinin akıl hastası olduğunu düşünmektedir. Sonunda Rolf ve kendi ailesinin, akrabalarının, tanıdıkları ve çevre ne der diye korktukları için gitmesini istemedikleri psikiyatriste giderek tedavi olur. Fakat psikiyatrist onun akıl hastası olmadığını, sadece bir kararsızlık içinde olduğunu, çünkü akıl hastası olan bir insanın böyle bir teşhisi kendisine koymasının olanaksız olduğunu söyler.

Akıl hastaları akıl hastası olduklarını bilmezler ki, diyor doktor. (...) İntihardan söz etmemeliymişim. (DTNG, s. 119)

Böyle bir sonuca kahramanın kendisi, kendi iç hesaplaşmaları ile ulaşmıştır. Aslında kadının, bir psikiyatri uzmanına gereksinim duyacak kadar ruhsal bunalım içine düşmesi, kadın olarak sağlam bir kişilik geliştirememesinin doğal bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Bütün olaylar kadının istediği şekilde gelişmediği için, kadın kendi kendine böyle bir sonuca varmıştır. Bu intihar olayı bir çıkar yol bulamamanın sonucu

olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olay da kadının büyük bir bunalıma sürüklendiğinin göstergesidir. Artık geleneksel kimliğini bırakmakta ve yavaş yavaş yeni kimliğine bir geçiş süreci de buna koşut olarak hızlanmaktadır.

Bu süreci, yani bir kadın-birey olarak kendi kimliğini edinmesi olgusunu hızlandıran önemli bir etken de, Albert'in davranışlarıdır. Albert'in gerçek yüzünü tanıdıkça kadının bilinçlenme düzeyi artar. Özellikle onunla evlilik dışı ilişkisinden olan bir çocuğa hamile kalması sırasında Albert'in tepkileri onun maskesini düşürmeye yeter. Kadın kahraman, hamile olduğunu Albert'e söylediği zaman, hemen onun tepkisiyle karşılaşır. Albert, ondan bu çocuğu kürtajla aldırmasını ister ve korunmadığı için onu suçlar. O da bütün olaylara hep kendi açısından bakmakta ve bütün bunları kadına yüklemektedir. Kadını şantajla suçlamakta ve onu aşağılamaktadır. Kadın kendini onuru kırılmış ve aşağılanmış hissetmektedir. Şantaj niyetinin olmadığını Albert'e kanıtlamak için hemen onun muayenehanesine gider ve Albert bebeği kürtajla alır:

Şantajdan söz ediyor Albert. Bir şantajcı olmadığımı ona kanıtlamak için, hemen gidiyorum onunla birlikte. Muayenehaneye Perdeler kapanıyor.

(...) Narkoz vermeden yapmak zorunda olduğu için özür diliyor. (...) Rahmim böyle yağmalanırken, ancak şimdi gerçekten bilincine varıyorum bir rahmim olduğunun. Uсталılıkla kazıyor Albert. (DTNG. s. 127-128)

Kadın, Albert'in muayenehanesine kendi isteğiyle gitmesine karşın, onu çocuğunu öldürmekle suçlar. Bu durum ilk bakışta bir çelişki gibi görünse de, bu suçlamanın asıl nedeni, kadının Albert'in bu çocuğa yaklaşım tarzı ya da onun gerçek niyetini anlaması olarak görülebilir. Nitekim Albert'i suçlarken son derece kesin bir dil kullanır. Bu arada onu kocasıyla özdeşleştirme de dikkati çeker. Schwaiger, bu özdeşleştirme aracılığıyla kadının çaresizliğini erkeklerin ona yaklaşım biçiminden kaynaklandığını duyumsatır. Ama onun duyumsatmak istediği bir diğer nokta da kadının zayıflığının da bu çaresizliğin boyutlarına, bir başka deyişle yaşadığı kimlik-kişilik bunalımına katkıda bulunmasıdır:

Sevdiğim adam çocuğumu öldürdü, tahammül edemediğim bir adamla evliyim, o da köpeğimi uyutarak öldürdü, bende artık yaşamak istemiyorum, çünkü kendime de tahammül edemiyorum artık, ... (DTNG, s. 129)

Kadının bu iç hesaplaşmaları gittikçe yoğunluk kazanır ve olay örgüsü artık yavaş yavaş kadının lehine gelişmeye başlar. Nitekim kadın artık olaylar karşısındaki çaresizliğini bir tarafa bırakıp gerçeklerle yüzyüze gelmesi gerektiğini anlamaya başlar. Kahraman artık bu şartlar altında evliliğini yürütmek istememektedir. Boşanma olayı, onun vermesi gereken önemli bir karardır. Önceleri düşüncelerinde gelişen ayrılık fikrini ,giderek daha çok kabullenmeye başlar. Boşanma kararını ailesine açıkladığında büyük bir tepkiyle karşılaşır, ama kadın kararını vermiştir ve onu bu kararından hiçbir şey vazgeçiremeyecektir. Sonunda Rolf'dan boşanır. Boşanma gerekçesi olarak evlilik dışı ilişki gösterilir mahkemede. Bu nedenle yargıç onları tek celsede boşamakta tereddüt etmez:

İstediğim kadar yattım Albert'le. Yani o yapabildiği sürece. Zamanı olduğu sürece demek istiyorum. Davalı taraf küstahlaşıyor. (...) Kırkyedinci madde der ki, evli taraflardan biri diğer taraf zina işlediği takdirde boşanma talep edebilir.

(...) Kitap kapatılıyor. Bitti. Eteklerini savurarak çıkıyor yargıç. (DTNG, s. 140-141)

Artık kahraman Rolf'dan kurtulmuştur. Asıl önemli olan ise kendi ayaklarının üzerine durabileceğini farkına varmış olmasıdır. Kocasının koymuş olduğu kurallar, onun kimliğiyle özdeşleşme olgusu ortadan kalkmıştır ve artık hiç birşeyi o istiyor diye yapmak zorunda değildir. Artık kadın ne sevmek, ne kocasına ne de evliliğine katlanmak zorundadır.

Kadın artık tamamen değişmiş olarak ve bilinçli bir şekilde baba evine, ailesinin yanına döner. Bundan böyle bir erkeğin idaresi altında yaşamayacak ve kendi ayakları üzerinde durmaya başlayacaktır, ama en önemlisi ise kendi kararlarını kendisi verecektir. Boşanmış genç bir kadının

böyle küçük bir kasabada saygınlığından çok şey kaybedeceğini bilmesine rağmen en iyi kararı verdiğiğine inanmaktadır.

Kadının boşanması olayını, aynı zamanda kendi kimliğini bulması olarak algılamak da olanaklıdır. Gerçi henüz geleneksel yetişme tarzının etkisinden kurtulabilmiş değildir. Ama en azından bir kadın olarak daha bilinçlidir ve ne istediğini daha iyi bilmektedir:

*Şimdi annemle babamın yanında misafirim ben.
Eski odamı ödünç verdiler bana ve birkaç hafta içinde bir
işe başlayacağım. Kadınca birşey, ama yine de annemle
babamı utandırmayacak birşey. (DTNG, s 144)*

Schwaiger, burada kadının kimlik sorununu ve bir birey olarak toplumda bir yer edinmemesini zaman zaman trajik boyutlara ulaşan bir olay örgüsü içerisinde sergilemektedir. Bu sergileme sırasında hem geleneksel aile biçimine hem de toplumun kadına bakış açısına eleştirel yaklaşırken kadının da, yaşadığı trajik boyutlu sorunun oluşumuna katkıda bulunduğunu vurgulamaya çabalamaktadır.

IV. BÖLÜM

YAPITTA OTOBİYOGRAFİK ÖĞELER

Yazar yapıt ilişkisi, özellikle yazara dönük eleştiri türü içerisinde ele alınabilir. Burada önemli olan yazarın ne düşündüğünü, niçin yapıtı yarattığını ve nelerin etken olduğunu anlamaya çalışmaktır. Yazarı açıklayabilmek için yapıttan ya da yapıtı açıklayabilmek için yazarın yaşamından yola çıkılabilir. Sonuçta odak noktası yazarın kendisidir. Böylece okur yapıtı yazar, yazarı yapıt aracılığı ile algılamaya çalışır. Yapıtta yazar tarafından kullanılmış bir takım saplantısal temaları açıklayabilmek için eleştirmen yazarın özyaşam öyküsüne, gençliğine, çocukluğuna ve anılarına eğilir. Bu belgelerden yazarın yapıtta sık sık bu temaları niçin kullandığını açıklamaya çalışır. Ya da bunun tam tersi yapıtta kullanılan bir takım saplantısal temalar aracılığıyla yazarın kişiliği ve başından geçenler hakkında eleştirmen bilgi sahibi olmaya çalışır. Sonuçta eleştirmen yazar-yapıt ilişkisini aydınlatmaya çalışır.¹⁶

Brigitte Schwaiger'in **Denizin Tuzu Nereden Geliyor**'daki baba ve anne figürleri, intihar, evlilik, psikolojik tedavi, boşanmak, eğitim gibi temaları bu bağlamda ele almak mümkündür. Söz konusu yazar hakkında belirli bir bilgiye sahip olan okur ya da eleştirmen kolaylıkla yapıtta otobiyografik unsurların varlığını sezebilir. Çünkü yazarın yaşam öyküsü, yapıtı üzerinde son derece önemli bir rol üstlenir. Başka bir deyişle yazarın kişiliği ve özel yaşamı ile ilgili ipuçları bazen dolaylı bazen de açıkça okur tarafından algılanabilir. Kısacası, yazar ve yapıt arasında sıkı bir ilişki sözkonusudur.

Manfred Jürgensen, Brigitte Schwaiger'in yapıtını eleştirirken şöyle bir sonuca varmıştır: "*Schwaiger, kendi duygularına yönelik özyaşam öyküsel özellikleri çoğunlukla ön plana çıktığından çoğu defa yazdıklarını değiştirmiştir.*"¹⁷

---

¹⁶Bkz. Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, Cem Yayınevi, 8. bsk. , 1991 İstanbul, s. 117-134.

¹⁷Manfred Jürgensen, *Deutsche Frauenautoren der Gegenwart*, Bern Franke Verlag, 1983, s. 275.

Yazar her ne kadar otobiyografik özelliklerden kaçınmaya çalışmışsa da bunu tam anlamıyla gerçekleştirememiştir. Yaşadıklarını yapıtına yansıtmaktan kendini alamamıştır. Avusturya'da **Neue Zürcher Zeitung** adlı gazetede çıkan bir yazıda Schwaiger'in yapıtının çok başarılı olduğu vurgulanarak, yapıtın temelinde otobiyografik öğelerin bulunduğu dile getirilir.¹⁸ Bunun nedeni ise yapıtın kadın kahramanının küçük bir kasabada aile sıcaklığı ve sevgisi ile büyüyen bir doktor kızı olmasının, yazarın özyaşam öyküsü ile doğrudan ilintili olması gösterilir. Çünkü aynı özellik yazarın kendisinde de vardır. Schwaiger, 1949 yılında Avusturya'nın Freistadt kasabasında bir doktorun kızı olarak dünyaya gelmiştir. Kuşkusuz bütün bunlar ilk bakışta rastlantısal benzerlikler olarak da algılanabilir. Bu örneklerin biraz daha ayrıntılı verilmesi otobiyografik özellikleri daha çok gün ışığına çıkarmaya yardımcı olacaktır.

Schwaiger'in babası kızının kendisi gibi doktor olmasını isterken o sahnede insanların hiç yaşayamayacağı olaylarla karşı karşıya gelmeyi, insanları güldürmeyi sevdiği için tiyatro oyuncusu olmayı aklına koyar. Fakat babasının isteğini kıramayarak tıp öğrenimine başlar, ancak bir süre sonra tıp öğrenimini yarıda bırakarak filoloji öğrenimine başlar ve öğrenimi burada tamamlar.¹⁹

Yapıtta adı hiç geçmeyen kadın kahramanda da aynı belirleyici özellikler görülmektedir. Ve Schwaiger'in öğrenimini seçme hakkına ne kadar karışılmışsa, kadın kahramana da aynı şekilde öğrenim konusunda karışılmıştır. Bu belirleyici özellikte ayrıştıkları tek nokta ise, kadın kahramanın tıp öğrenimini yarıda bıraktıktan sonra Alman Dili ve Edebiyatı öğrenimini de tamamlayamamasıdır. Baba ögesi yazar ve kadın kahramanda yönlendirici bir karakter durumundadır:

Sana bir dönem hak tanıyorum demişti babam, (...) gerçekten tatmin edici tek öğrenim tıp öğrenimidir. Öyleyse; tıp. Oyunculuk, satıcılık ya da gazetecilik değil. (DTNG, s. 45-46)

¹⁸Bkz. "Madame Bovarys kleine Schwester", *Neue Zürcher Zeitung*, 5. 3. 1977.

¹⁹Bkz. Jürgen Serke, *Frauen schreiben ein neues Kapitel deutschsprachiger Literatur*. Fischer Verlag 1979, s. 301.

Bir çok eleştirmen Schwaiger'in **Denizin Tuzu Nereden Geliyor** adlı yapıtının otobiyografik özellikler taşıdığını ve çoğunlukla bu açıdan irdelenmesi gerektiği görüşündedir. Örneğin yapıttaki anne imgesini yazarın kendi yaşamından yola çıkarak açıklamak ve incelemek mümkündür. Jürgen Serke'nin de değindiği gibi,²⁰ Schwaiger'in yapıttaki anne ile, yazarın annesi arasındaki özdeşlik yapıtta çok açık bir şekilde ortaya çıkar:

Babanla konuşulmaz aslında, diyor annem, ama siz genç kuşaksınız, seni böyle gördükçe diyor, (...) Felaket biriktiriyor ama gizlice, kömürleşmiş çocuk cesetlerini, boğulmuş atları, eziyet görmüş kedileri gazetelerden kesip her ay için bir takım özdeyişler yazılı bir takvime yapıştırıyor; beri yandan kurutulmuş kır çiçekleri, güvercin tüyleri, elle ve ayakla boyanmış manzara resimleri ve komidinine tikiş tikiş yerleştirilmiş, Tagore, Rilke, Hesse ve Trakl, fiyonklar, hediye paketi kağıdı... (DTNG, s. 82-83)

Kadın kahramanın kocası kimliğindeki Rolf, Schwaiger'in orduda veteriner olarak görev yapan İspanyol kocası ile aynı özellikleri taşımaktadır. Rolf-kadın kahraman evliliğinde Schwaiger'in kendi yaşatısından kaynaklanan bir takım duygu ve düşünceleri saptamak olanaklıdır. İspanyol kocası Miguel ile aralarında yaşadıkları şeyler, hatta diyaloglar bile neredeyse aynen yapıta yansır.²¹ Bu belirleyici özelliği yapıttaki kesitler destekler niteliktedir:

Sevgili Rolf, dedim, istemiyorum artık. (...) Herşey hazırmiş artık. Kendimizi gülünç duruma düşürürmüşüz. (DTNG, s. 12-13)

Bu belirleyici temalardan biri de intihar olgusudur. Schwaiger sürekli olarak bileklerini kesip intihar ederek ölmeyi düşündüğü için psikologa

²⁰Bkz. Jürgen Serke, a.g.y. s. 300-301.

²¹Bkz. Jürgen Serke, a.g.y. s. 302.

giderek belirli bir süre tedavi görür.²² Kadın kahramanda da umutsuzluktan doğan intihar etme isteği kendini gösterir. Ve sonuçta kadın kahraman da yazar gibi psikologa giderek tedavi olur:

İntihardan söz etmemeliymişim. (DTNG, s. 119)

*Bir psikiyatra gitmek, yalnızca mali bir sorun değil
bu, aynı zamanda özel bir sorun. (DTNG, s. 132)*

Kadın kahramanın vereceği önemli ve zor kararlardan birisi de boşanma olayıdır. Bütün aile kadının boşanmasına karşı çıkmasına rağmen, o vermiş olduğu kararını yerine getirerek Rolf'tan boşanır. Kadın, kocasından boşandıktan sonra ailesinin yanına geri döner. Aynı olay Schwaiger'in özyaşam öyküsünde de görülebilir. Yazar da boşandıktan sonra ailesinin yanına geri döner ve küçük kasabanın meraklı insanların gözlerini hep üzerinde hisseder. Schwaiger belirli bir süre ailesinin yanında kaldıktan sonra onlardan ayrılır ve hayatını kendisi yönlendirir. Kadın kahramanda da bu belirleyici özellik sözkonusudur: ailesinin yanında sadece belirli bir süre için, ancak iş buluncaya kadar kalmayı düşünür. Kahraman bu arzusunu şöyle dile getirir:

*Şimdi annemle babamın yanında misafirim ben.
Eski odamı ödünç verdiler bana ve bir kaç hafta içinde bir
işe başlayacağım. (DTNG, s. 144)*

Sonuç olarak, **Denizin Tuzu Nereden Geliyor**'da otobiyografik öğeler çok açık bir şekilde saptanabilmektedir. Yazar ve yapıt arasındaki ilişkinin saptanması kuşkusuz hem eleştirmen hem okuyucu açısından yapıtı daha anlaşılır kılmaktadır.

---

²²Bkz. Jürgen Serke, a.g.y. s. 300.

SONUÇ

Çağdaş Avusturya Yazını'nın genç kadın yazarlarından Brigitte Schwaiger'in **Denizin Tuzu Nereden Geliyor** adlı yapıtını kadın sorunsalı açısından irdelediğimiz bu çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde romanın kişilerini ele aldık. Schwaiger'in roman kişilerine karşı yaklaşımını çift boyutlu olarak değerlendirmek olanaklıdır. Yapıtın kadın kahramanının olay örgüsü içerisinde yaşadığı ya da yaşamak zorunda kaldığı şeyler, bir kadın yazarın kadın olma bilincinin bir dışavurumu olarak görülebilecek bir oluşum ve gelişim süreci sergilemektedir. Schwaiger, bu süreci irdelediği kesitlerde kadının geleneksel yapı içerisindeki konumunu, çoğu kez kadının yanında olduğunu hissettiren bir yaklaşımla okuyucuya sunar.

Kadının kendi söz konusu olduğunda, belirleyicilik rolünü hep başkalarının oynaması sürekli ön plana çıkarılır. Ancak gözlemlediğimiz önemli bir nokta yazarın, kadının da bu edilgen konumunun ortadan kaldırmak için bir çaba içerisinde olmayışını vurguluyor olmasıdır. Yani kadın da toplumsal yapı içerisinde kendisine biçilen rolden belirli bir ölçüde sorumludur. Kadın sorunsalının böylece çift tabanlı bir çerçeve içerisinde sergilenmiş olması -bir kadın yazarı olmanın getirdiği bütün dezavantajlara karşı- bizi Schwaiger'in en azından nesnel bir tutum sergileme çabası içerisinde olduğu sonucuna götürdü.

Romanın diğer başkışisi Rolf sözkonusu olduğunda yazarın nesneliğini kaybettiğini saptadık. Rolf, romanda yalnızca kendini düşünen, kadına fazla değer vermeyen olumsuz bir tip olarak sergilenir. Yazarın son derece yanlı yaklaşımı, bu olumsuz görüntünün kanımızca ana nedenlerinden birisidir. Ancak bu yaklaşım, kadın sorununu daha kökten bir biçimde ortaya koyabilmek için yazarın bilinçli bir tercihi olarak da görülebilir. Rolf'un geleneksel toplum yapısında erkeğin kadın karşısındaki üstün konumunun bir temsilcisi olarak okuyucuya sunulması bu bağlamda değerlendirilebilir. Nitekim Rolf'un kişisel özellikleri bu konumu onaylayıcı ve vurgulayıcı niteliktedir.

İkinci bölümde yapıtın olay örgüsünü çözümlenmeye çalıştık. Teknik açıdan kurguyu ilk bölümleri örnekleyerek kısaca verip, olay örgüsünü oluşturan anlam birimleri ve olay parçacıklarını kronolojik sıraya göre özetledik. Çalışmanın amacını gözönüne alarak yapıtın kurgusunu teknik açıdan fazla ayrıntılarıyla ele almayı gereksiz bulduk.

Üçüncü bölümde evlilik kurumunun yapıtta nasıl yansıtıldığını saptamaya çalıştık. Kadının evlilik kurumu içerisinde oynadığı rolü de tıpkı toplumsal yaşamda olduğu gibi edilgen bir görüntü çizmektedir. Bütün kararlar erkek tarafından verilir. Kadın istemediği şeyi onaylamak zorundadır. Sürekli olarak zorlamalar ve baskılar söz konusudur. Schwaiger'in evlilik kurumu içerisinde kadının konumunu, onun toplumsal yapı içerisindeki konumuyla aynı doğrultuda yansıtması, yapıtta kadın sorununun bir bütün olarak değerlendirildiğini; bir başka deyişle yazarının kadın sorununu bir bütün olarak değerlendirdiğini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın bizi götürdüğü önemli sonuçlardan birisi de, yapıtta kadının karşı karşıya olduğu kimlik sorununun yaşamın bütün aşamalarında kendini hissettiriyor olmasıdır. Yapıtın kadın kahramanın isminin hiç verilmemiş olması, kimlik sorununa evrensel bir boyut kazandırma isteğinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Schwaiger kimlik sorununun oluşumuna katkıda bulunan geleneksel aile yapısında oldukça ayrıntılı bir şekilde sorgular. Yazarın geleneksel aile yapısına karşı yaklaşımı eleştireldir. Bu durum, kanımızca kimlik sorununun, yazar tarafından diğer sorunlarında kaynağı olarak görüldüğü düşüncesiyle açıklanabilir.

Çalışmanın son bölümünü yazar-yapıt ilişkisine ayırdık ve yazarın yaşam öyküsüyle yapıtın kahramanının yaşam öyküsü arasında ilginç benzerlikler saptadık. Yapıttaki otobiyografik özellikler, ona inandırıcılık kazandırırken yazara da ele aldığı konuya egemen olma ve hareket serbestliği sağlayıcı bir işlev görmektedir.

Sonuç olarak: **Denizin Tuzu Nereden Geliyor** çağdaş batı toplumunda kadının konumunu açıklığa kavuşturan önemli bir yapıt olarak nitellendirilebilir. Schwaiger'in, kadın olma bilincini taşıyan bir kadın yazar olarak kadın sorunlarını çeşitli yönleriyle irdelemesi yapıta değişik hava vermektedir. Yazar, romanda bütün gelişmelere karşı çağdaş toplumda bile kadın sorunlarının -geçmişle karşılaştırıldığında değişik

biçimlerde de olsa- varlığını hala sürdürdüğü yolunda okuyucuya önemli ipuçları ve çözüm arayan ve çözüm önerenler için özgün gözlem imkanları sunmaktadır.

KAYNAKÇA**BİRİNCİL KAYNAKLAR:**

Brigitte Schwaiger, **Wie kommt das Salz ins Meer**, Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH, Reinbek bei Hamburg, März 1979.

Brigitte Schwaiger, **Denizin Tuzu Nereden Geliyor**, çev.: Cemal Ener, Sungur Yayınları, İstanbul 1984.

İKİNCİL KAYNAKLAR:

Arat, Necla; **Feminizmin ABC'si**, Simavi Yay., 1991.

—————; **Kadın Sorunu**, Say Yayınları, İstanbul, Ağustos 1986.

—————; **Türkiye'de Kadın Olgusu**, Say Yayınları, İstanbul, Kasım 1992.

Beauvoir, de Simone; **Kadın İkinci Cins, Bağımsızlığa Doğru**, çev.: Bertan Onaran, Payel Yayınları, İstanbul, Şubat 1993.

—————; **Kadın İkinci Cins, Evlilik Çağı**, çev.: Bertan Onaran, Payel Yayınları, İstanbul, Ocak 1993.

—————; **Kadın İkinci Cins, Genç Kızlık Çağı**, çev.: Bertan Onaran, Payel Yayınları, İstanbul, Ocak 1993.

Bebel, August; **Kadın ve Sosyalizm**, çev.: S. N. Kaya, İnter Yayınları, İstanbul, Kasım, 1991.

Bensadon, Ney; **Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları**, çev.: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul 1990.

Ceneviz, Macit; **Geçmişten Bugüne Kadın**, Bulut Yayınevi, Ankara 1978.

Heilbrunn, Carolyn G.; **Kadının Özyaşamını Yazarken**, çev.: Yurdanur Salman/Gülşat Aygen, Yapı Kredi Yayınları, Edebiyat-İnceleme, İstanbul, Ekim 1992.

Jürgensen, Manfred; **Deutsche Frauenautoren der Gegenwart**, Bern Francke Verlag, 1983.

"Madame Bovarys kleine Schwester", **Neue Zürcher Zeitung**, 5.3.1977.

Michel, Andree; **Feminizm**, çev.: Şirin Tekeli, İletişim Yay., Cep Üniversitesi, İstanbul, Ağustos 1993.

Moran, Berna; **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, Cem Yayınevi Kültür Dizisi, 8. bsk. İstanbul 1991.

Nietzsche, Friedrich; **İyinin ve Kötünün Ötesinde**, Ara Yayınları, İstanbul 1990.

Özbek, Prof. Dr. Yılmaz; **Barbara Frischmuth'ta Kadın-Erkek Sorunsalı**, Fen-Edebiyat Fakültesi Yay.: No.66, Edebiyat Kesimi Yay.: No. 42, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü: No. 8, Erzurum, 1989.

Özyer, Doç. Dr. Nuran; **Edebiyat Üzerine**, Gündoğan Yayınları, Ankara 1994.

Puknus, Heinz; **Neue Literatur der Frauen-Deutschsprachigen Autorinnen der Gegenwart**- München 1980.

Roßmann, Andreas; "Brigitte Schwaiger: **Wie kommt das Salz ins Meer**", in: **Literatur und Kritik**, 1978, H126/127, S. 422-423.

Schieth, Lydia; **Frauenliteratur, themen-texte-interpretationen**, c.c. buchners verlag, Bamberg, 1991.

Serke, Jürgen; **Frauen schreiben ein neues Kapitel deutschsprachiger Literatur**, Fischer Verlag, 1979.

Torberg, Friedrich; "Ein bedrohliches Talent: Brigitte Schwaigers Erstlingsroman", in: **Süddeutsche Zeitung**, 30.3.1977.

Yaraman-Başbuğu, Ayşegül; **Elinin Hamuruyla Özgürlük**, Milliyet Yayınları, Ekim 1992.

ÖZGEÇMİŞ

Cemile Akyıldız, 1969 yılında Sinop ili Ayancık ilçesinde doğdu. İlkokulu burada bitirip 1980'de Almanya'ya gitti. 1980-1985 yılları arasında Ortaokul'u orada tamamladı. 1985 yılında yeniden yurda dönerek 1988 yılında Ayancık Lisesi'ni bitirdi. 1988-1992 yılları arasında Erzurum Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek öğrenimini tamamladı. 1993 yılında mezun olduğu bölümde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. Akyıldız, 1994 yılında kısa adı DAAD olan Alman Akademik Mübadele Servisi'nden aldığı bursla Almanya'nın Bamberg kentinde Alman Dili ve Edebiyatı ile ilgili seminerlere katıldı. Halen Erzurum Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndaki görevini sürdürmektedir.